AYLIK MİZAH DERGİSİ • YIL : 6

KASIKATÜR

SAYI : 63 • HAZİRAN 1998

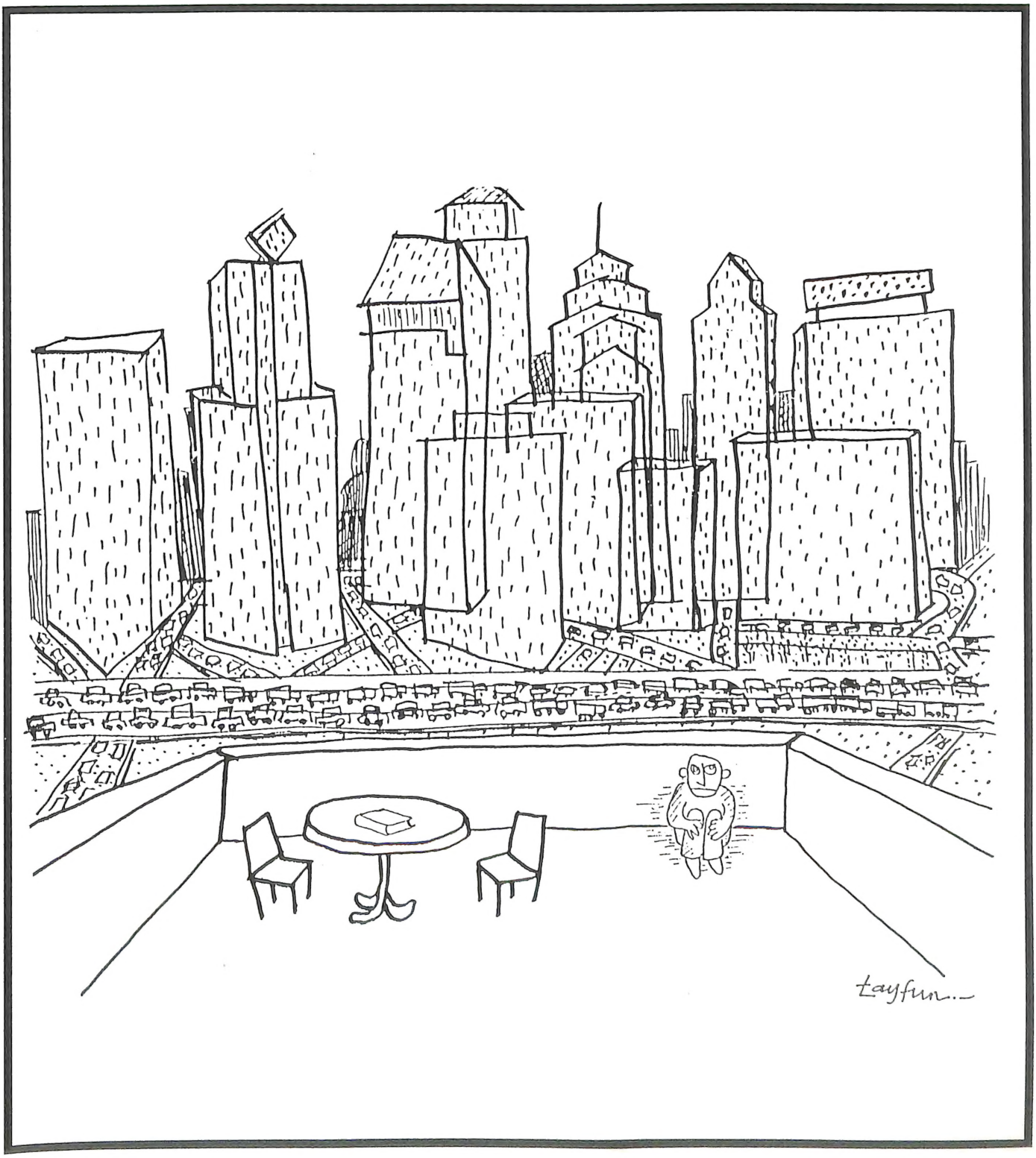

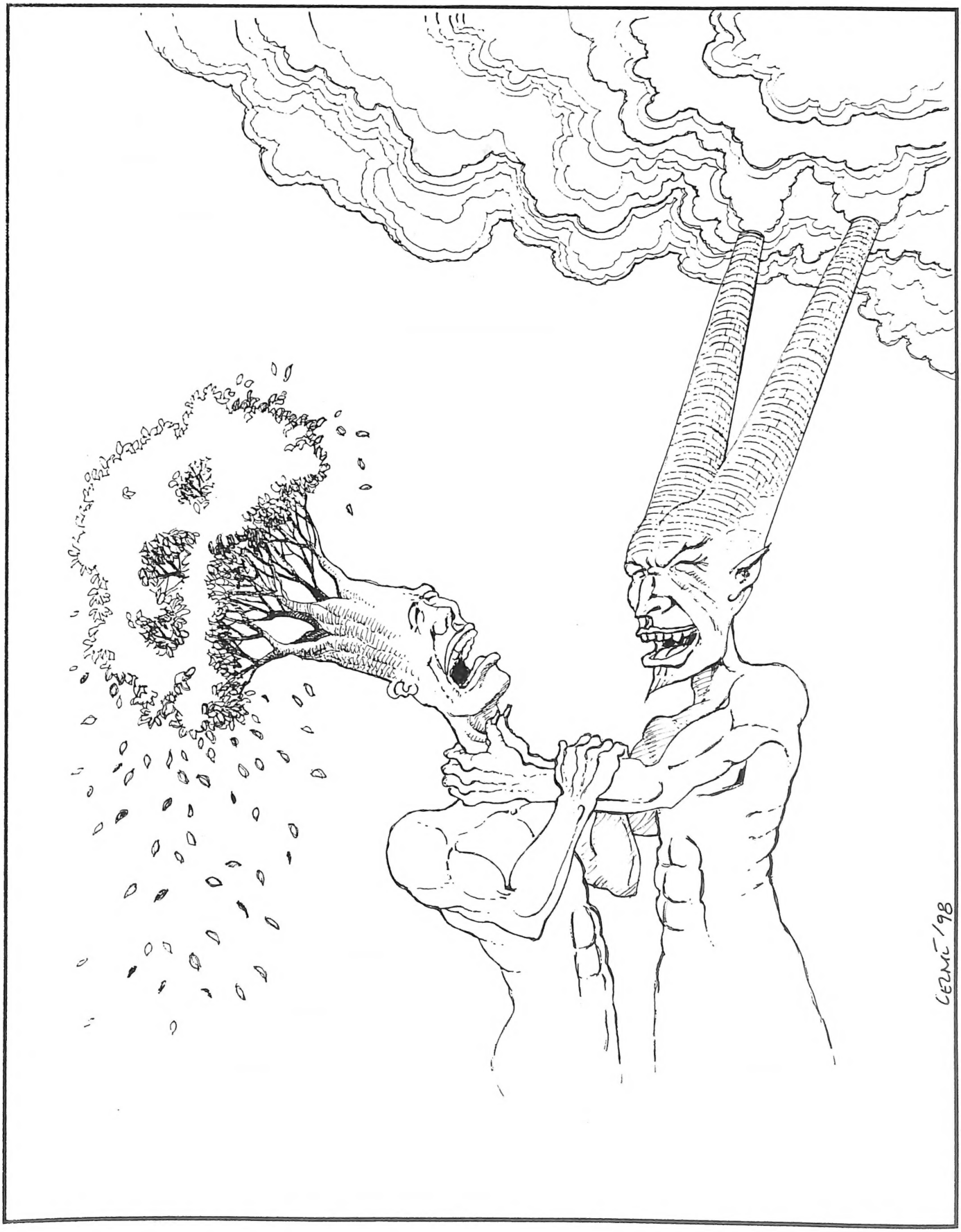

CEZMİ ERMİŞ

SAHİBİ VE YAYIN YÖNETMENİ
KARİKATÜRCÜLER DERNEĞİ
ANKARA TEMSİLCİLİĞİ ADINA
METİN PEKER

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
MURAT ÖZMENEK

YAYIN KURULU
ALİ FUAT SÜER
CUMHUR GAZİOĞLU
OKTAY BİNGÖL
ORHAN TÜLEYLİOĞLU
HİCABİ DEMİRCİ
MURAT SAYIN

KATKIDA BULUNANLAR
ALİ ULVİ ERSOY
ALTAN ÖZKESİCİ
AHMET ERKANLI
AKIN ÖNDER
ALPER SUSUZLU
BİROL ÇÜN
BÜLENT OKUTAN
CEM KOÇ
CEZMİ ERMİŞ
EROL ÖZDEMİR
ERDOĞAN DAĞLAR
DİNÇER PİLGİR
DIEGO YAYO
HAKAN DEMİRCİ
HAKAN BOVAY
HAKAN ŞENGÜN
HASAN UYSAL
HÜSEYİN ÇAKMAK
GÜNGÖR KABAKÇIOĞLU
İZEL ROZENTAL
NURİ BİLGİN
KADİR DOĞRUER
KURTULUŞ KAYALI
MÜMTAZ İDİL
MUSTAFA BİLGİN
MARIUS STAWARSKI
METE GÖKTÜRK
MUSTAFA KALEMCİ
MUSTAFA İZBEK
MURTEZA ALBAYRAK
MUZAFFER DEMİROZ
OĞUZ GÜREL
OLEG DERGODCHOV
ÖZCAN ÇALIŞKAN
RUHİ TEK
TANJU ÖZKAN
TAYFUN AKGÜL
TURGAY KARADAĞ
SAMİ CANER
SEÇKİN TEMUR
SERDAR ÇAKIRER
SERGEI TUNIN
YİĞİT ÖZGÜR
YENER ÇAKMAK

DERGİ TEMSİLCİLİKLERİ
Antalya/Cihan İşbaşı • Bursa/Mümin Bayram • Çorum/Altan Özkesici • İzmir/Cem Koç • Trabzon/Adnan Taç • Mersin/Serdar Kutça • Sinop/Seyit Saatçi • Zonguldak/Kürşat Coşkun • Kıbrıs/Hüseyin Çakmak

DİZGİ : DAMAR LTD. ŞTİ. • ANKARA
Özveren Sok. 3/8 Demirtepe Tel: 232 01 11

BASKI: SETA MATBAACILIK LTD. ŞTİ.
Necatibey Cad. 51/1 • 232 05 20

İRTİBAT VE YAZIŞMA ADRESİ
Konur Sokak 31/10 Kızılay-Ankara
Tel/Fax: 417 37 28

POSTA ÇEK NO: 104902 METİN PEKER
Altı Ay: 3.000.000 TL • Bir Yıllık: 6.000.000 TL

Kapak Karikatürü: TAYFUN AKGÜL

Karikatür Dergisi'ndeki eserler izin alınmadan kesinlikle yayınlanamaz.

Karikatürcüler Derneği

5 HAZİRAN ÇEVRE GÜNÜ KUTLU OLSUN

SEVGİLİ KARİKATÜR DOSTLARI,

• Uygarlaşmak adına neler neler yapıyoruz? Kimimiz nutuk atıyor, kimimiz silah atıyoruz ve sonrasında yan gelip yatıyoruz; tüm değerlerin yok edildiği, kirliliğin alabildiğine yoğunlaştığı günümüzde... Kirliliğimizle sarktığımız en son alan "ÇEVRE". Çevreye öylesine saldırmışız ki, aslında kendimize saldırdığımızın farkında değiliz. KENDİMİZİ, KENTİMİZİ ve çevreyi adeta yok etme sürecine sokmuşuz.
Önce evrensel kültür yetmezliğimizle siyaseti kirletmişiz. Siyasetin her şeklini yaşama aktardığımız kirliliklerle, örgütlenme siyasasını kentleşme siyasasını, bürokrasiyi, ilişkiler siyasasını, eğitim siyasasını, ulaşım siyasasını kirletmişiz, ... kirletmişiz oğlu kirletmişiz! Ve sonunda doğa siyasalarındaki kirliliğimizle nefes aldığımız ortam "ÇEVREYİ" kirleterek evrensel kirliliği kurumsallaştırıp gezegenimizin bitiş düdüğünü çalma noktasına gelmişiz.
Ülkemiz kirlenme konusunda çeşni sunan ender ülkelerden biri. Her şeyin kirliliğinde önceliğe sahip ülkemiz "ÇETELER" aracılığıyla zenginlik katmakta bu evrensel kirlilik sürecine. Bunlar, özellikle kıyı kentlerimizde konuşlandırılmış, çevreyi kirleten intikam tugayları gibi çalıştırılmaktalar. Bunlar önce "Aydınlanma öncülerine" silah sıkmakta, sonrasında ise kıyılarımızın boğazını... Kirliliğin bu evrensel öncülerine girişim kolaylığı sağlamak için öncelikle kredi sağlıyoruz, kredinin bir kısmını geri alıp vergi rekortmeni kılıyoruz ve ardından "TÜRKİYE SİZİNLE GURUR DUYUYOR" diyerek kirlilik simgesi sloganlarla onore ediyoruz onları...
Böylece de, böylesi kirlilik odakları çetelerle tüm değerlerimiz ve ÇEVREMİZ "KURUYOR..."
Evet; "Gurur Duymuyor", Kurur ve Utanç duyuyor!

• 5 Haziran Çevre Günleri doğayı kirletenlere, ormanları ve yeşil örtüyü yok edenlere, kıyılarımızı kendi adamlarına peşkeş çekenlere kutlu olsun...

• 2 Temmuz 1993 tarihinde Sıvas Madımak Oteli'nde yakılarak katledilen derneğimizin üyesi sevgili arkadaşımız Asaf Koçak adına 4. karikatür yarışmasını başlattık. Katkınızı bekliyoruz.

• Temmuz sayısında görüşmek dileğiyle...

MAKSAT MUHABBET

■

hASAN uYSAL

■

YÜZÖLÇÜMÜMÜZÜ BİLENE VERİYORUM!

Coğrafya derslerinde okuduk, yaşadığımız ülkenin 779 bin 452 km2 olduğunu. Bunun ne anlama geldiğini tabii ki kavrayacak yaşta değildim. Kimbilir kaç sınavda da sordular. Öylesine ezberlettiler ki, örneğin bir aile dostumuz "eviniz kaç metre kare yavrum ?" diye sorsa , "779 bin 452 km2 öğretmenim" der hale gelmiştim. Bugün de sorsanız, " Biz isteriz her zaman barış, topraklarımızdan vermeyiz bir karış. Ederiz düşmanlarla yarış, topraklarımız 75 yıldır 779 bin 452 km karış" yanıtını verebilirim.

Ancak aradan yıllar geçti, dünya değişiyor. Her ne kadar bir karış toprak için nice canlar boğazlayıp, nice canlar boğazlatmış olsak da, "yüzölçümümüz de değişmiş olabilir mi acaba?" diye geçirdim içimden. Öyle ya, çevrecilere göre bir taraftan her yıl erozyon yüzünden tonlarca toprak yitirdiğimiz söyleniyor, öte taraftan kahraman silahlı kuvvetlerimiz artık yalama olan komşu Irak topraklarına girip çıkıyorlar. Bu duhul sırasında askerlerimize biraz toprak bulaşmış veya "şurası bizde kalsın. Bakarsın ilerde para eder" demiş olamazlar mı? Kaldı ki yurtdışından getirdiğimiz, bir avuç bile olsa biraz Azerbaycan, biraz Kıbrıs veya Nazım Hikmet'in mezar toprağı, topraklarımızın değişimine yol açması da güçlü olasılık gözüktü bana.

İş başa düşmüştü. Ülkemin, bir karışı için canımı kurban etmeye eğitildiğim topraklarının gerçek miktarını bulmalıydım. Ancak iş biraz riskliydi. Çünkü bunca zaman içinde gerçekten topraklarımız küçülmüş olabilirdi ve bu durumda canımı vermek zorunda kalabilirdim. Yine de araştırmacı-gazeteci kimliğim ağır bastı.

Türkiye'nin yüzölçümünün 779 bin 452 km2 olduğu, meğer 1945 nüfus sayım sonuçlarından çıkarılmış. 1990 nüfus sayımına göre rakam 4 bin 637 km2 azalmamış mı? Oysa Harita Genel Komutanlığı'nın yayınladığı en son atlasa göre ise, tersine yüzölçümümüz 1.124 km2 artmış ve 780 bin 576 km2 'ye çıkmış gözüküyordu. Halbuki Harita Genel Komutanlığı'nı kaynak gösteren 1983 basımlı Görsel Dünya Ansiklopedisi ile 1989 basımlı lise 2 coğrafya kitabı topraklarımızı aynen okulda okuduğum miktarda gösteriyordu. En iyisi her zaman güvendiğim Hükümete başvurmalıydım. Başbakanlık Basın-Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü'nün "Türkiye" adlı yayını okuldaki bilgimi doğruluyordu. Aynı kitabın İngilizce basımında da 1983 basımlı Arkın Büyük Dünya Atlasında da bu rakam -göller hariç- denilerek 774 bin 815 km2 olarak gösteriliyordu. " Demek ki göllerimiz 4 bin 637 km2 " diye düşünürken, aynı kurumun aynı yayınında göllerimiz 13 bin 880 km2 gözükmesin mi? O zaman yüzölçümümüz toplam 793 bin 332 km2' ye çıkıyordu. Bunu, " 779 bin 452 km2 'nin ingilizcesi belki de 793 bin 332 km2 ediyordur " diye düşünerek geçiştirdim. Tam rahatlamıştım ki, aynı Enformasyon Genel Müdürlüğü'nün "Basın İçin Rehber" adlı yayınında göllerimiz, bu kez 9 bin 151 km2 gösterilmesin mi? O zaman yüzölçümümüz 788 bin 603 km2 'ye çıkıyordu. Temel Britanica'ya göre göllerimiz 12 bin km2 , Gelişim Hachette'ye göre 9 bin km2, 1986 basımı Büyük Larousse'ye göre ise 8 bin 933 km2 gözüküyordu. Yüzölçümü ile baş edemezken şimdi de "alanları oynak" göller çıkmıştı başımıza...

Hükümete ve devlete güvenim azalmıştı. Hızla eski-yeni ansiklopedilerin içine attım kendimi. Topraklarımıza neler oluyordu? Emme basma tulumba gibi bir inen bir çıkan topraklar bir Türk'e asla yaraışmazdı! Gerçeği evet yalnızca gerçeği bulup, topraklarımızın bu kadar karaktersiz olmadığını kanıtlamalıydım!.

1970 basımlı Meydan Larousse, 1979 basımlı Hayat ile Gelişim Büyük Coğrafya Ansiklopedisi, 1993 tarihli Harita Genel Komutanlığı'nın son haritasındaki 780 bin 576 km2 'yi kullandıkları görülüyordu. 1990 basımlı Ana Britanica, 1993 basımlı Temel Britanica ve Büyük Larousse ile BM ve Dünya Bankası, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu'nun verdiği 779 bin 452 km2 ' yi kullanıyordu. Harita Genel Müdürlüğü bunu reddediyor ve DİE ile birlikte 1990 tarihli 774 bin 815 km2 de ısrar ediyordu.

Yukarıdaki rakamlar -öğrenin diye söylüyorum- Türkiye'nin yüzölçümünün izdüşüm yani kuşbakışı rakamları. Ne demekse bir de gerçek rakam var. Yani Dünya'da kapladığı alan miktarı. Gerçek rakam DİE'ye göre 817 bin 578 km2, Büyük Larousse'ye göre ise 815 bin 578 km2 gözüküyor. Gelişim Hachatte'de ise bu rakam, 816 bin 718 km2 gözüküyor.

Kafam çok karışınca, "gerçek yüzölçüm" rakamlarını bir kenara bırakıp izdüşüm rakamlarına dönüyorum. Harita Genel Müdürlüğü ve DİE'ye göre 774 bin 815 km2, Dış Ekonomik İşler Kurulu'na göre 779 bin 452 km2 , Harita Genel Komutanlığı'na göre 780 bin 576 km2 , Başbakanlık Enformasyon Genel Müdürlüğü'ne göre 774 bin 815km2 ile 788 bin 603 km2 arasında; göllerimizi 12 bin km2 olarak gösteren Temel Britanica'ya göre ise 791 bin 603 km2. Aralarında tamı tamamına 16 bin 788 km2 'lik bir fark çıkıyor. Bu fark tam 5 Kıbrıs adası ediyor. Ve bu öyle bir fark ki, Dünya'da 78 ülkeden daha büyük bir alanı kapsıyor. Bunların hepsini Çiller, Sedes, Bezmen,Civan, Özal ya da Okumuş aileleri de götürmez a!

En iyisi işi tadında bırakmak. Sanırım globelleşen dünyamızın "serbest piyasa" nın yasası bu. Herkes serbestce, kendi uçağını kendi yapamasa bile kendi yüzölçümünü kendi yapıyor. Artık bana göre de yüzölçümümüz;

"800 bin bölü iki, kilometre karedir öğretmeniiimm!"

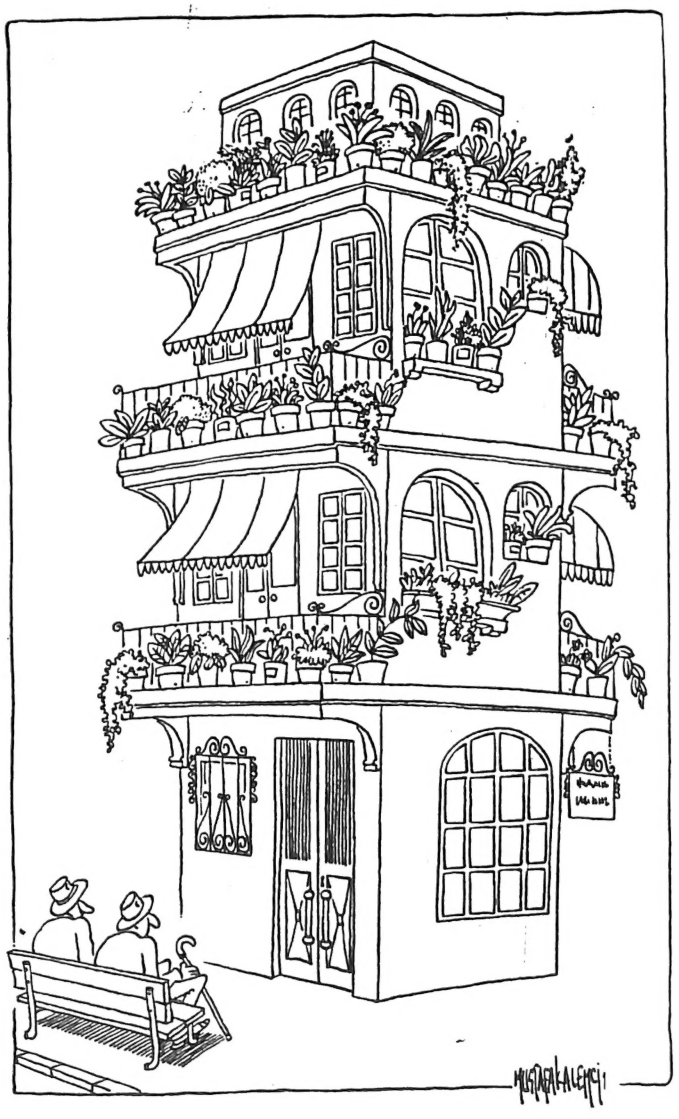

MUSTAFA KALEMCİ

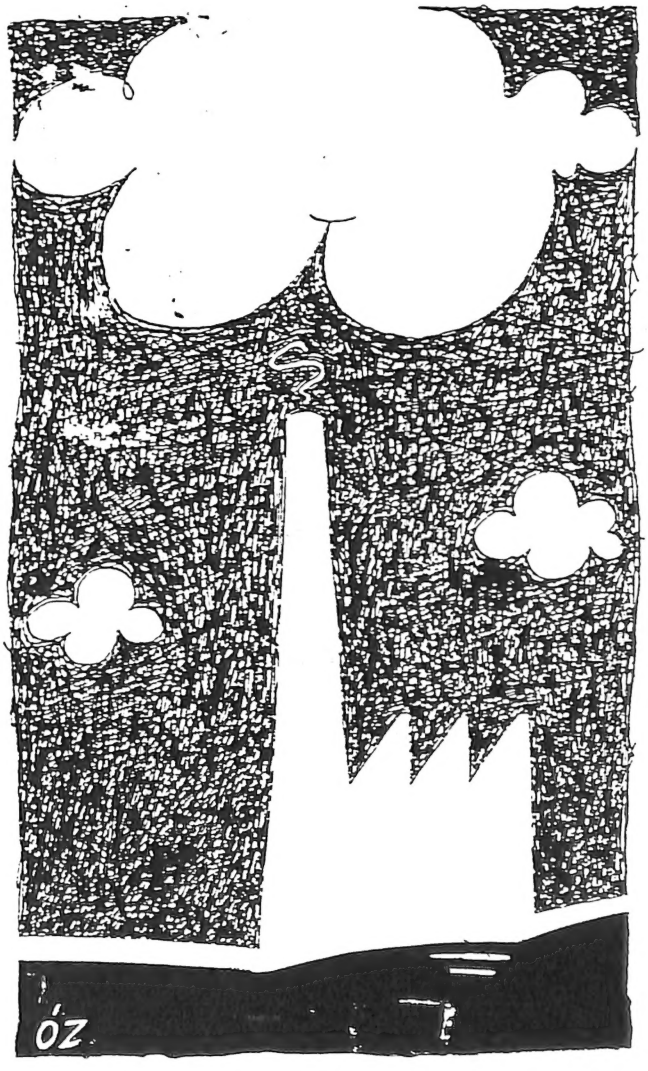

ÖZCAN ÇALIŞKAN

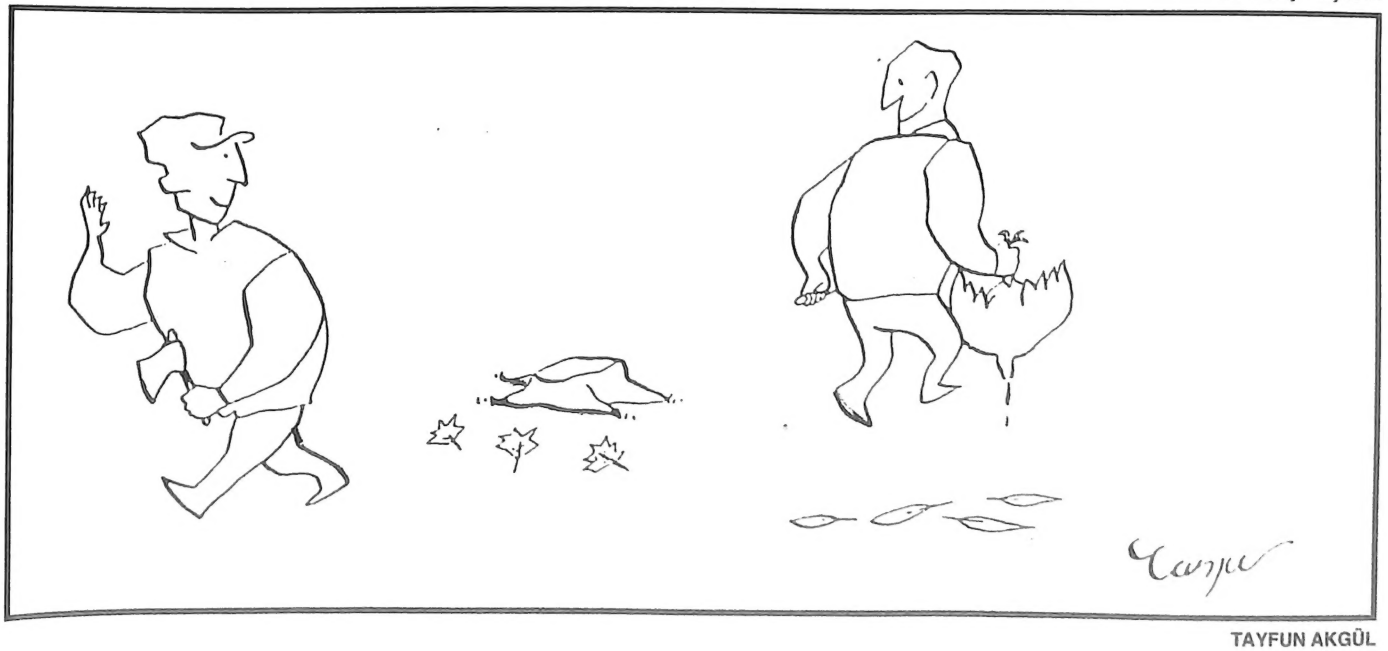

TAYFUN AKGÜL

MİZAH VE GÜNDELİK HAYAT / II

ZARF İLE MAZRUF

KURTULUŞ KAYALI

Sayı 62'den

Bu durumun mizahla ilgisi yok mudur. Hem de yoğun olarak vardır. O kadar vardır ki emekçi ve işçi karikatürleri, yumrukları sıkılmış olanları da yoğun olarak bulunmaktadır. Genel bir popülist eğilim yaygın olarak vardır. Zaten mizahı da etkileyen dönemin edebiyatında en olumlu unsurlar işçi ve köylü kesimi arasından çıkmaktadır. Bunun örnekleri Sevgi Sosyal'dan Adalet Ağaoğlu'na kadar gelişkin edebiyatçıların yapıtlarında da bulunmaktadır. 1990'lı yıllarda ise değişik bir eğilim belirlenmiş biraz daha elitist bir zihniyet hakim olmaya başlamıştır. Aynı zamanda varoşlardaki gelişmeler maganda tipinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Entelektüellerin aşağılanması da onunla beraber gelmiştir. Bu iki anlayışın birbirlerini eleştirisini Memecan'nın **Sabah**'taki karikatürüyle **Leman** dergisinin ona cevabi tepkisinde somutlaştırmak mümkündür. Çizgiler belirleyici olmaktan çıkmış asıl belirleyici olan yaklaşımlar olmuştur. Bunun en güzel ifadesini **Gırgır** dergisini tahlil ederek mizah anlayışına karşıdır. Anlatmak istediğini dümdüz anlatmayı tercih etmiştir. Türevleri vasıtasıyla da etkisini bir ölçüde sürdürmektedir. Ancak son dönem mizahı muhalif olmadığı anlamında eleştirilmektedir. Fakat buna mukabil **Gırgır** dergisi zamanında farklı bir şekilde değerlendirilmşitir. **Bilim ve Sanat** dergisinin **Gırgır** sayısı **Gırgır**'a ne ölçüde sosyalist bir nitelik atfedildiğinin en ilginç göstergesidir. Dolayısıyla konuyu sadece mizah alanındaki gelşimeler bağlamında değerlendirmemek gerekmektedir. Durum bir anlamda Necdet Şen'in çizgilerinin tepki çekmesi de bu doğrultuda düşünmekten kaynaklanmaktadır. Buradaki problem köylülük konusundaki farklılaşan tavırlarla bağlantılıdır. Tavır radikal olduğu için de olaya başka türlü bakılmaktadır. Övgü yapılırken de, eleştiride bulunulurken de ölçü kaçırılmaktadır. Belki de Türk mizahının süreç içinde temel problemi buradadır. Gene benzeri şekilde bir zamanlar popülist nitelikte öyküler yazan Aziz Nesin'in 1990'lı yıllarda bizim milletin yüzde altmışı aptal demesinin bu konuyla bağlantısı bulunmaktadır.

İnsanı düşündüren nokta son dönemlerde ortaya çıkan maganda tipinin tepki uyandırmasına mukabil bir zamanların ölçüsüz popülizminin hiç de yadırganmamasıdır. Bu durum aynı zamanda düşünce basitliğini de beraberinde getirmektedir. Aynı zamanda kimse duyarlı olmadığı için bir başka abartı hemen hiç gündeme girmemektedir. 1960'lı yıllarda ve şimdilerde iş adamları da, patronlar da iyice karikatürize edilerek, tabir caizse aşağılanarak çizilmişlerdir. Türk karikatürünün ve mizahının temel özelliği ele aldığı konuyu karikatürize etmesidir. İş sadece patronlarla kalmamakta, ondan öte siyasetçiler de aşağılanır bir tarzda çizilmektedir. Bu basitleştirme eleştiri konusu olmamakta, sadece siyasetçilerin daha tahammüllü olmaları gerektiği söylenmektedir. Görüldüğü gibi abartı ve aşağılama sadece alt kesimden insanlar için söz konusu olmamakta, iş adamları ve siyasetçiler için de geçerli bulunmaktadır. Ama hiç kimse bu konuda ölçünün kaçtığından bahsetmemektedir. Mizahta elbette abartı vardır. Abartı yapmadan mizah olmaz. Ama burada belirtilen abartı ölçünün iyice kaçırılmasıyla bağlantılıdır. Ve bu tür abartıdan bariz bir şekilde kaçmak gerekmektedir. Belki de rafine mizahın önündeki en büyük engel abartıda abartıdır. Yukarıda anlatılan tarzdaki yaklaşım dönem dönem ilginç gelişmelerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Ölçüsüz eleştiri beraberinde ölçüsüz övgüyü getirmiştir, gerektirmiştir. Bir biçimde hatırlanırsa bir dönemde toplumda yeri olan meslek sahiplerine yönelik eleştiri gerektiğinden fazla duyarlılıklara neden olmuştur. Orhan Asena'nın **Fadik Kız** oyununun televizyondan yayınlanması avukatların aşağılandığı şeklinde anlaşılmış, o dönemin Baro Başkanı Orhan Apaydın'ın da aşırı tepkisine neden olmuştur. Fakat dikkat edilirse 1960 ya da 1970'li yıllarda alt kesimlerden mesleklerinin aşağılanması karşısında bir tepki gelmemiştir. Çünkü o dönemde halk kesimlerine karşı saygılı bir tutum vardır. Hatta bir felsefe profesörünün şeref kavramını itibar kavramı yerine kullanması ve bunun ders kitaplarına yansıması sonucu ters bir tepki gündeme gelmişti. Ama görülmektedir ki 1980'li ve giderek 1990'lı yıllardan kapıcılardan hamam sahiplerine kadar tepki yaygınlaşmıştır. Burada bir başka husus gündeme girmektedir. Bunu iki ayrı noktada ifade etmek mümkün gibidir. Bu iki husus mizahın Türkiye'de gelişmesinin önünde önemli iki engel gibi görünmektedir. İlki eleştirinin had safhaya kadar götürülmesidir. İkinisi de neredeyse bir meslek grubunun kendilerine yönelik eleştiriler konusunda reddedici bir tavır içine girmeleridir. Bu nedenle de kimi meslekler için vur abalıya mantığı, kimi meslekler için de kusursuz insan üreticisi şeklinde değerlendirme yapılmaktadır. İyi öğretmen, kötü ağa, kötü imam veya tersine değerlendirmeler aynı mantığın sonucu olup, Türk düşünce hayatının temel klişelerinden biri olmuştur. Gene aynı şekilde Türk edebiyatında mizahın aydınlık gerçekçilik olarak nitelenen eğiliminde benzeri tarzda sınırlılıkları bulunmaktadır. Bir başka deyişle, sorun bazı alanlarda ölçüsüzlük, bazı alan-

devamı 20. sayfada

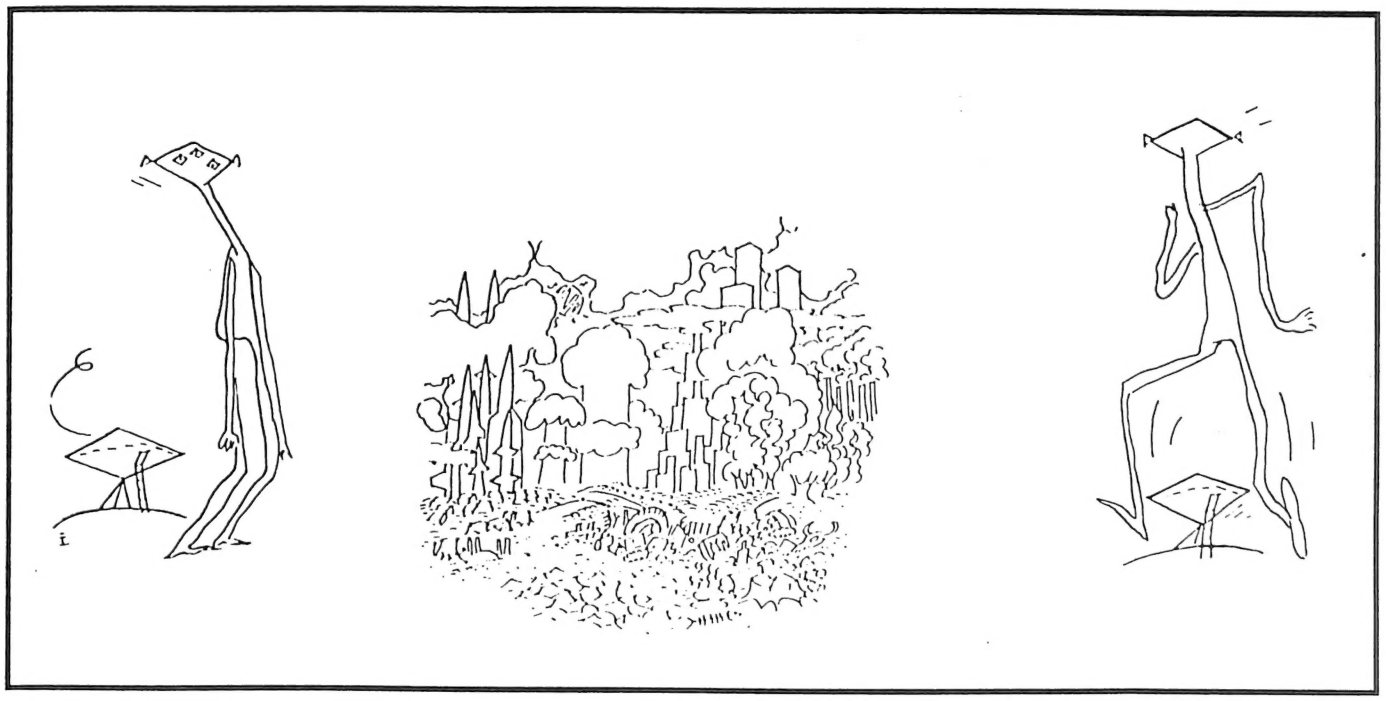

MUSTAFA İZBEK

MURAT SAYIN

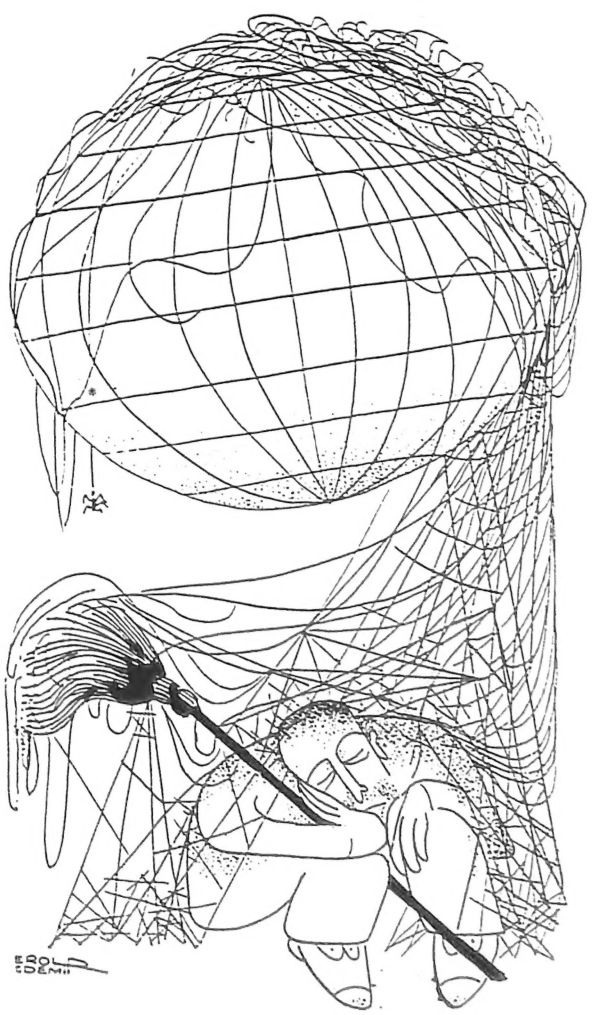

EROL ÖZDEMİR

ÇİZGİ YERİNE

■

MÜMTAZ İDİL

■

CALIGULA'NIN İZDÜŞÜMLERİ...

Cassius Charrea, kanlı bıçağını Caligula'nın cansız bedeninden son kez çektikten sonra, karanlık dehlizin koridorlarına tüm gücüyle haykırdı: "Yemin ediyorum ki, seni imparatorlar listesinden sileceğim ve tarih senin gibi bir müsibetin yaşadığını asla bilmeyecek!"

Gerçekten de Roma Senatosu, Caligula'nın adını imparatorlar listesinden silme kararı aldı.

Ama tarih, Charrea'nın yeminine, Senato'nun da kararına rağmen, Caligula'yı imparator listesinden silmedi ve şöyle yazdı: Asıl adı Gaius Ceasar Germanicus (31 Ağustos 0012-24 Ocak 0041) 0037-0041 Roma İmparatoru...

Roma saraylarının önde gelen kişilerinden Sueton, Caligula'yı şöyle anlatır: "Uzun boyluydu. Sağlıksız, yeşile çalan bir teni, gövdesine nazaran fazla uzun ve sıska bacakları, sıska bir boynu vardı. Gözleri, şakak kemikleri çukur, alnı geniş ve çıkıntılı, saçları seyrek, başının tepesi çıplaktı. Vücudu o kadar tüylüydü ki, kendisine dikkatli bakmak suç sayılır, en ağır cezalara yol açardı. Yüzü bakanları titretirdi. Çirkin sayılmazdı, ama korkunçtu. Caligulla bu korkunç görünüşle yetinmez, kendini daha da korkunç göstermek için her çareye başvururdu. Her sabah aynanın karşısında yüzüne en müthiş, en korkunç ifadeyi verebilmek için saatlerce uğraşırdı."

Böyle bir tip karikatürize edilince, aklıma nedense amacını aşan "hırs" takılıp kalıyor. Çocukluğumdan kalan bir "imge" olarak beynimin bir taraflarına, "kara-kuru, sıska, deli gözlü, kollarından damarları fırlamış ve çatık kaşlı" insanları, "hırslı" insanlar olarak hayal ettim. Ne zaman böyle bir tip gördüysem de ürktüm. Hırslı bir adam olmamakla suçlanmama karşın, aynada kendime baktığımda da aynı düşünceler beynimi gıdıklayıp geçer.

İmparatorluğunun ilk sekiz ayında, deha düzeyinde reformlar gerçekleştirdikten sonra, beyninde meydana gelen bir kısa devre sonucu işi deliliğe vuran Caligula'nın da hırsına yenildiğinden eminim.

Yoksa hiç, "Tanrılar şahidim olsun, eğer Roma halkının tek bir kellesi olsaydı, o kelleyi seve seve uçururdum." der miydi? Ya da ne bileyim, çok sevdiği Inkitatus adlı atını Senato'ya konlsül olarak sokmaya çalışır mıydı?

Daha önce de yazmıştım. İyi huylu çalışkanlıklara "alim", amacını aşanlara "hırs", ucu kaçanlara da "delilik" denip geçiliyor. Ama yarattığı olumsuz izleri "vakanüistler" bile silemiyor. Caligula da bunlardan biri.

Ya Hitler, Mussolini, Franko, Saddam?

Ya bizim tarihimizdekiler, yaşayanlar? Hırsı yüzünden "her şeyi" göze alanlar?

Caligula'nın kötülükten beslenen hırsı onu getirip deliliğin sınırlarına bırakıncaya kadar, yaptıklarını "mazur" gösterecek gerekçeler bulunabilirdi. Ancak, öldürümesine yakın artık deliliğin son basamaklarındaydı. Katılacağı son yarış öncesi çok kötü bir rüya görmüştü. Rüyasında yüce tanrı Jüpiter onu bir tekmeyle gökyüzünden bu lanetli kente, Roma'ya fırlatmıştı. Onunla mutlaka hesaplaşmalıydı. Caligula yemek salonuna geçmek üzere ayağa kalktığı sırada hâlâ etkisinden kurtulamadığı bu rüyayı düşünüyordu. Benzi sapsarıydı, gözlerinin altı morarmıştı. Yemek salonuna giden dar dehlizlerde upuzun bacaklarıyla öyle hızlı yürüyordu ki, arkası sıra koşturan dalkavukları ona yetişmekte zorluk çekiyorlardı. Mermer bir kubbenin altından geçtikleri sırada İmparatorun sesi korkunç bir çığlık gibi yükseldi. Çılgın hükümdar durmuş, bağırıp haykırarak, yumruklarıyla görünmeyen bir düşmana saldırıyor, tanrılar tanrısı Jüpiter'le boğuşuyordu.

Yaşayan tüm insanların, eğer yaşadıkları çağın gidişinde önemli bir değişiklik yapmamışlarsa, mutlaka tarihte birer izdüşümleri olduğunu düşünüyorum. Yani, belki Sezar'ın, Einstein'in, bizde "Deli Petro" diye anılan "Büyük Petro"nun, Lincoln'nün, Dali'nin, Fatih Sultan Mehmet'in, Mozart'ın ve çağının akışını değiştirmiş birçok devlet adamı ve sanatçının izdüşümlerinin olamayacağını saklı tutarak, diğer "sıradan" insanların ve liderlerin örneklerinin bol miktarda bulunduğunu var sayıyorum. Dine dayalı, Müslümanlığı siyasi bir yönetim olarak kabul etmiş Osmanlı İmparatorluğu'ndan koparıp, Anadolu'nun yüzünü aydınlık Batı'ya çeviren Mustafa Kemal'in de izdüşümü olamayacağını biliyorum.

Ama diğerlerinin, hırsına kurban olan ama aklı ile hırs çemberini kıramayan zavallıların binlerce örneğinin tarih kitapları arasına sıkışmış kalmış olduğu açıkça ortada.

Caligula, elinde imparatorluk yetkileri olduğu için, deliliğin en azgın örneklerini büyük bir rahatlıkla sergileyebiliyordu. Yıllar ilerledikçe, imparatorların tanrının oğlu olmadığını farkeden insanoğlu, onların güçlerini de sınırladı. Açıktan ortaya konamayan hırsları, delilikleri de kapalı kapılar ardına taşında böylelikle. 50 milyon insanın canına mal olan İkinci Dünya Savaşı'nın yanında Caligula'nın başını okşadığı küçük kızın yaptığı kötülüğün ne önemi vardır ki?

Birgün zavallı bir esire eziyet eden küçük kızı Julia'yı memnunlukla yaşaran gözlerle seyrettikten sonra, "Şuna bakın," der Caligula, "Caligula'nın kızı olduğunu ispat ediyor. Babası gibi hain, gaddar ve son derece duygulu..."

Milyonlar eziyet çekiyor artık. Maddi ve manevi işkence altında milyonlar eziyet çekiyor artık. Üstelik bunları yapanlar, Caligula'nın kızına verdiği destekten daha büyük destek görüyorlar.

Hırs bir kez kapınızı çalmaya görsün, açılan kapıdan size "delilik" de birlikte gülümseyecektir. Sonu olmayan tutkuların batağına saplandığınız anda, gözlerin görebildiği en uzak noktalara sahip olma isteği de kanınıza girmiş demektir. O andan sonra dizginler, beyninizi ele geçiren tutkularınızdır. Uyuşturucu bağımlılığından bile tehlikelidir; çünkü hiçbir tedaviye cevap vermez. Yapacak tek şey, başkasının sırtına basmayan basamaklar bulup, "azim" ile yetinmeyi bilmektir ve asla kapıyı yumruklayan "cazibe"ye kapıyı açmamaktır.

Açanlar? İşte sorun burada. Bütün kapıların "hırsın" yüzüne kapandığı bir dünya soyut bir dünyadır. Ancak, hırsın en çok palazlandığı yer, cehalet ve kültürsüzlüktür. Kendi çapını zorlayamayacak insanların var olduğu toplumlarda, çalınacak kapılar da azalacak demektir. Düş gibi, ama böyle.

CUMHUR GAZİOĞLU

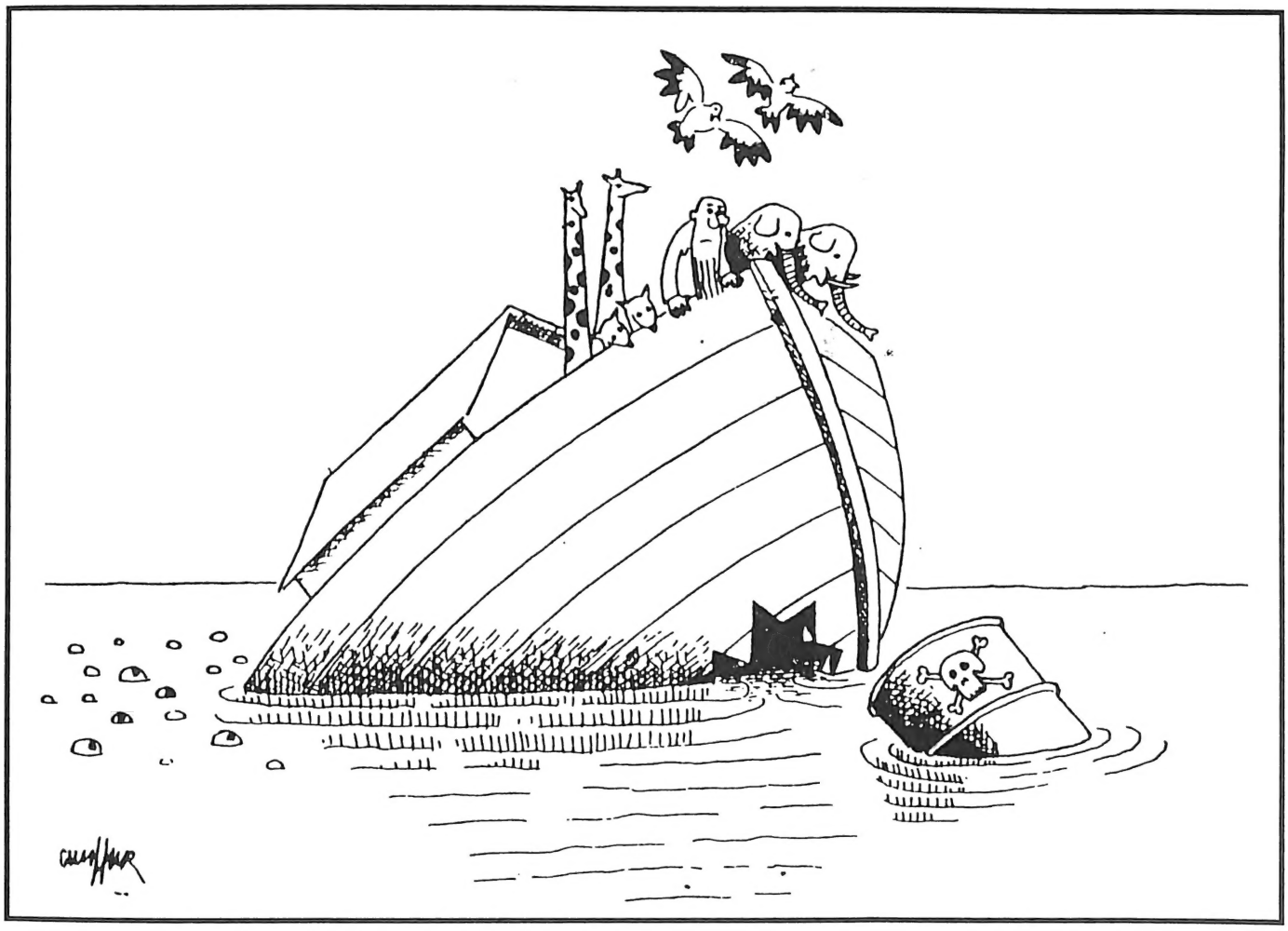

RUHİ TEK **TREN PENCERESİNDEN**

ÇAĞDAŞLIK

Okuduğu kitaptan başını kaldırdı. Yanındaki yolcuyu süzdü.
— Halikarnas Balıkçısının bir sorusunu soracağım. Elektrik yakmak ampul değiştirmek, TV izlemek çağdaş olmak mıdır?
Sorunun sorulduğu yolcu ikirciklendi.
Sesini çıkarmadı.
Yanıt gelmeyince soruyu yineledi.
Bekledi.
Yine ses çıkmadı.
Kendi yanıtladı.
— Elektriği yakmakla, ampulu değiştirmekle, TV izlemekle çağdaş olunmaz. Aydınlanmada kullanılan daha iyi ampul yapmaktır çağdaşlık. Çağdaşlık zamanın ileri teknoloisinden yararlanmakta değildir. Çağdaşlık insanlığa yararlı olacak yeni şeyler bulmak, bulunmuş olanları geliştirmektir.
Vagondaki yolcular birbirine baktı.
Tren yoluna devam etti.

TUZ DA KOKTU

Tren tıkırtısı istasyona gelince kesildi.
Yolcunun biri:
— Ne yapacağız?
diye sordu. Diğer yolcular neyi ne yapacaklarını bilmediklerinden herhangi bir yanıt vermedi.
Soruya biraz açıklık getirdi.
— Tuz da koktu.
dedi. İlkokula giden çocuk, soruyu sorana yaklaştı:
— Tuz nerede koktu?
diye sordu.
Yolculardan koro halinde yanıt geldi:
— Memleketimizde.

MURAT ÖZMENEK

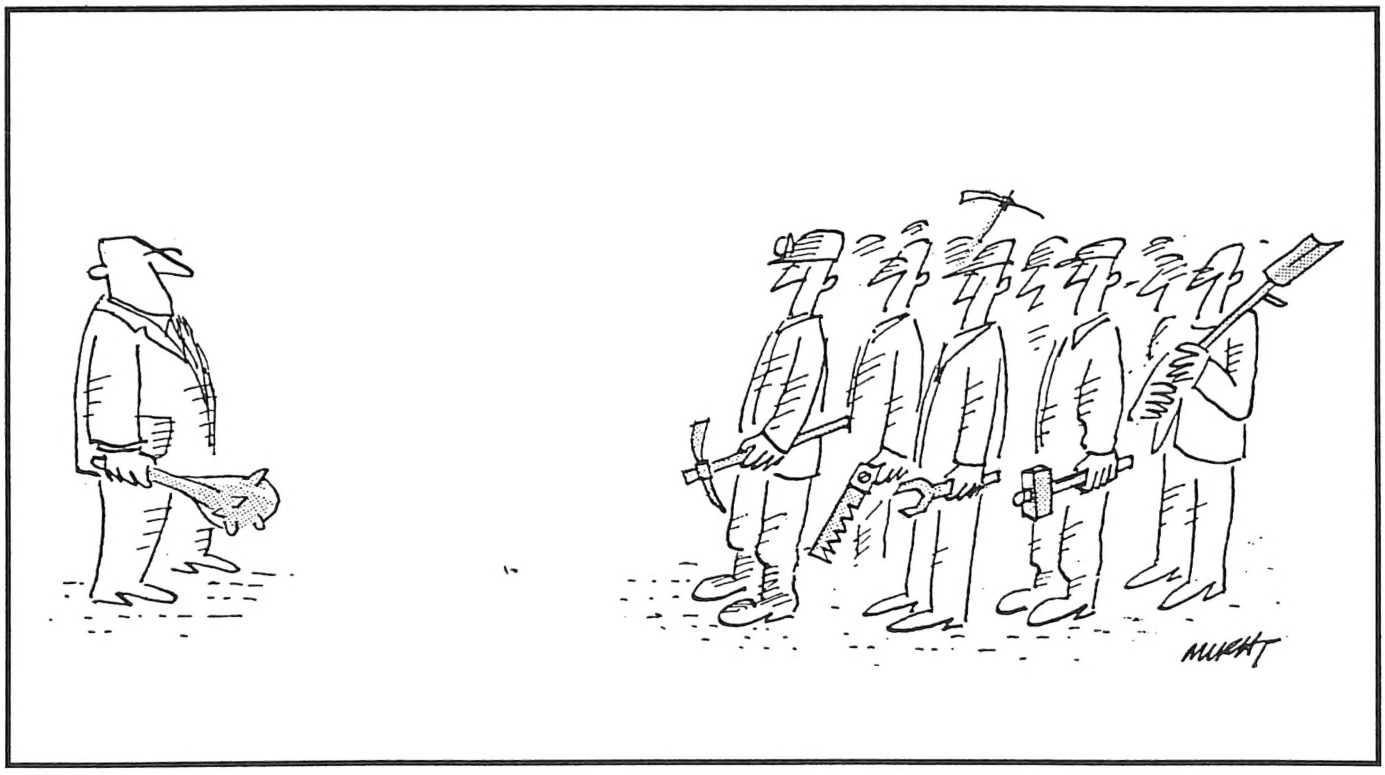

HAKAN ŞENGÜN

SAMİ CANER

DÜNYA ÇİZERLERİNDEN 5 HAZİRAN DÜNYA ÇEVRE GÜNÜ

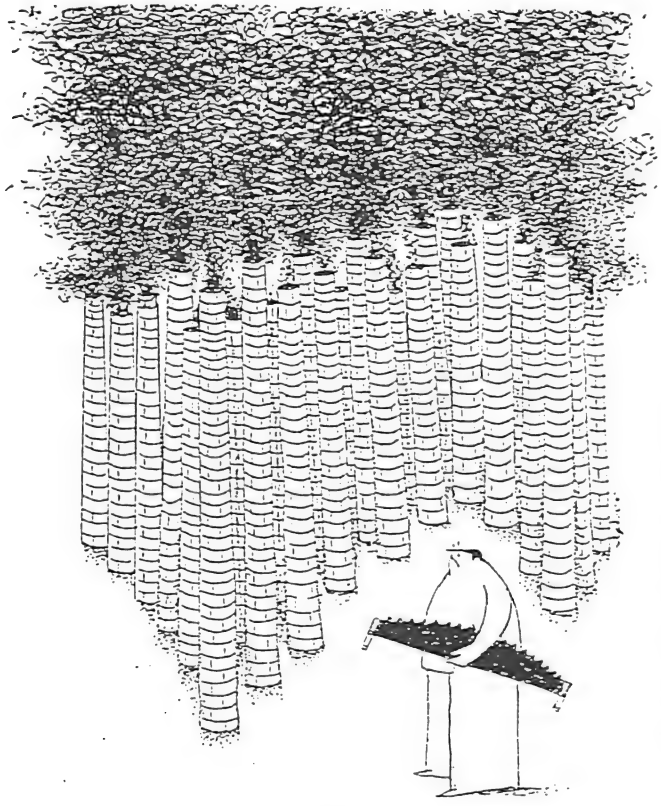

VLADIMIRAS BERESNIOVAS / LİTVANYA

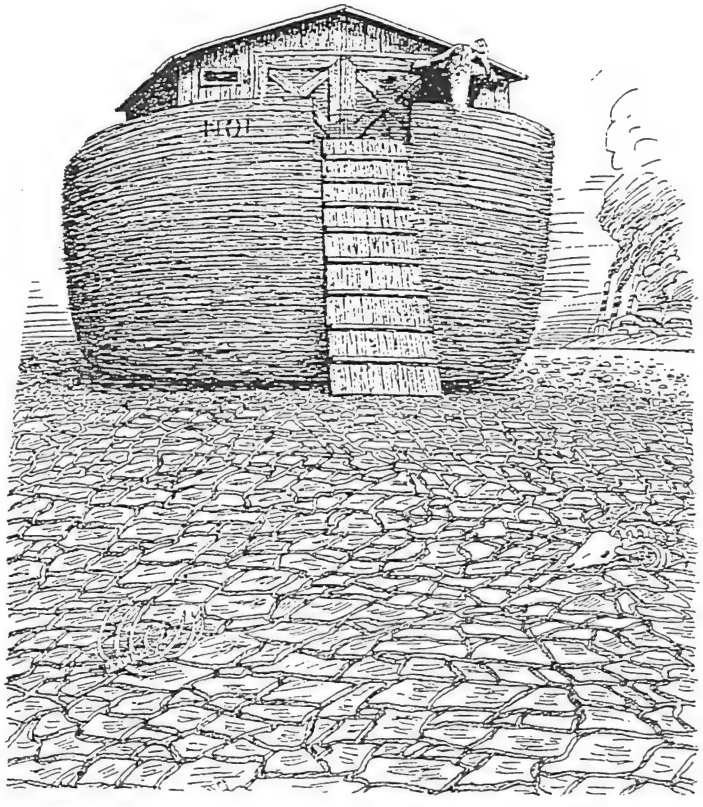

KDOROSH KALANTARZADEH / İRAN

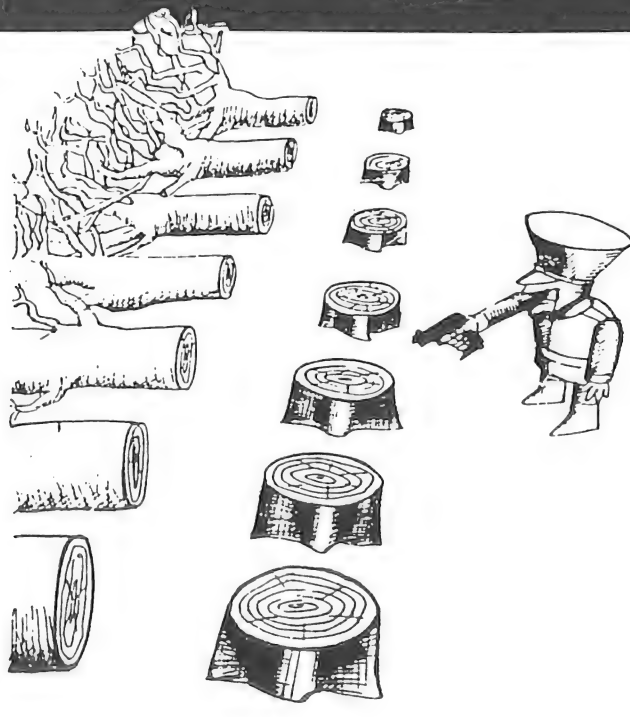

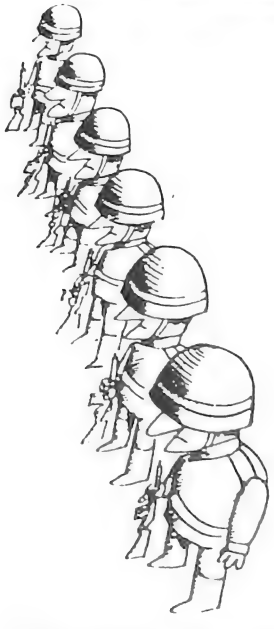

RANKO GUZINA / YUGOSLAVYA

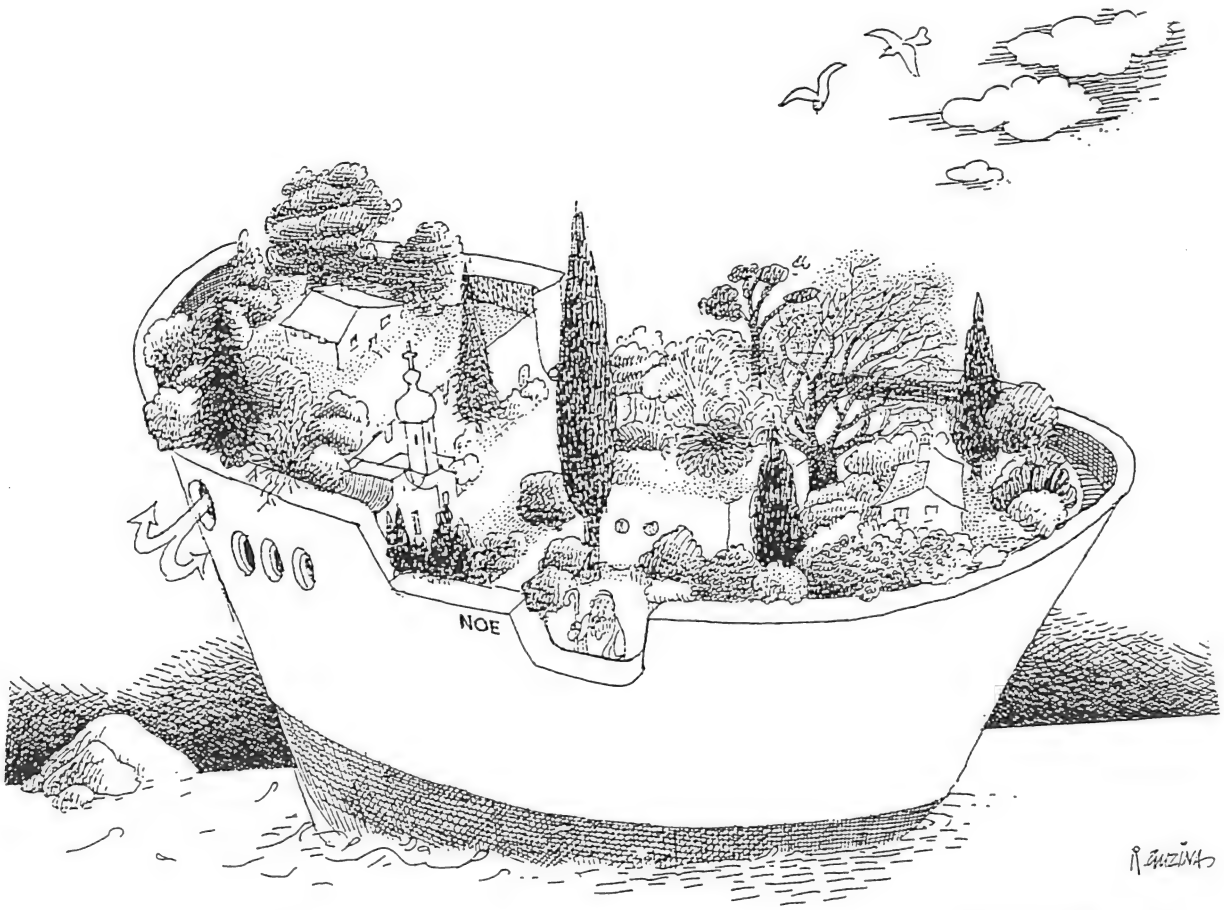

ZORAN YOVANOVICH / YUGOSLAVYA

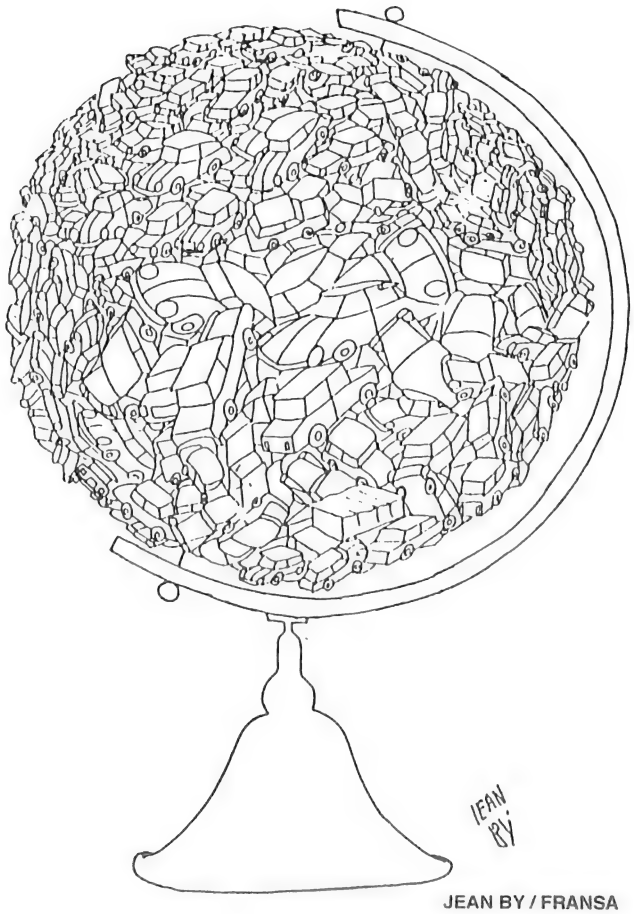

JEAN BY / FRANSA

SLOBODAN MILIC / YUGOSLAVYA

GÜLDÜŞÜN ÇORBASI

■

ÖZGÜR ARHAVİLİ

■

EVERESET'İN TEPESİNE TUVALET

Eko duyarlılığın Evrensel abidesi olabilecek bu proje tahminim Dünyanın sekizinci harikası olarak tarihteki yerini alacaktır.

Eko çevreye olan duyarsızlığımızı ve çevre etiğimizi vurgulamak için sık sık "Dünyanın içine ediyoruz" tümcesini kullanmışızdır hepimiz. Böylesi içsel yanmalı ekodışkılı özdeyişe kaynak tümceyi doğrulayan "...Dünyanın en yüksek noktası olan Everest dağı zirvesine (tepesine) tuvalet inşa edilecektir..." haberini 3/07/1994 tarihinde yazılı basında okumuştum. Okuyunca; "Dünyanın içine etmek kolaylaşıyor. Bayram etsin üstün teknoloji sahibi çevre saldırganları. Artık aşağıda zorlanmayacaklar pek, çıkacaklar Everest'e, iki hacet bir cinnet bitirecekler cehenneme dönüştürdükleri cenneti..." diye absürdlükler geçirmiştim aklımdan.

Yazı kendinden absürd olunca, siz de absürdlüğa devam ediyorsunuz.

"Everest'in Tepesindeki Tuvalet'ten Amaç; dağcıların açıkta bıraktıkları dışkıların yarattığı dizanteri tehlikesini azaltmakmış... Acı acı tebessüm ederek pislik içinde yüzen aşağıdakileri düşündüm. Düşünürken Erikçi ile Karpuzcu fıkrası geldi aklıma "Kaçıncı Murat olduğunu anımsayamadım... Anımsamak zorunda da değilim galiba. Yasakçı bilmem kaçıncı Murat işte... Seyyar satıcılara İstanbul sokaklarını yasak etmiş. Yasağa uymayanları, sattıkları mal makatlarına göndererek cezalandırıyormuş... Erikle cezalandırılan satıcıyı ani bir gülme krizi tutmuş. "...Ulan Acımıyor mu? Ne diye gülüyorsun..." dendiğinde satıcı "Ben kendime gülmüyoum. Arkadan gelen karpuzcuya gülüyorum..." Eeee... (Niye gülmuyonsunuz? Korkuttu mu karpuz sizi) Eee... Arkam önüm söbeee! Kel alaka. Bu fıkranın ne işi var burada demeyin. Biliyorsunuz çevreyi en çok kirletenler satıcılar. Onlar ne karpuzlara laik, fakat nerde bizde karpuz ustası?..

19. yüzyıl sonrası yaşam bulan vahşi kapitalizmin bireye tanıdığı özdeksel (menkul, gayrimenkul) birikimleri sağlamadaki "Girişim Özgürlüğü" ÇEVRE SORUNLARINI gündeme getirmiştir. Biyoloik yapı insan, biyoloisini destekleyecek diğer biyoloik kaynakları; "Girişim Özgürlüğü" adına doyumsuz ve vahşice tüketerek Çevre/Ekolojik tahribatı alabildiğine yoğunlaştırmıştır. İnsan ATIKLARI (Biyoloik sanayi, ekonomik, sosyal, siyasal, yasal tüm atıklar) onulmaz bir şekilde DOĞAL YAŞAMA zarar vermektedir. Kendimizi, kentimizi, çevremizi bir yok olma sürecine sokmuşuz. Doyumsuzluğumuzla farkında değiliz. Özellikle ülkemizde bu yok oluş süreci ilkesiz ilkel boyutuyla hızla yaygınlık kazanmış... Dur diyen yok. İşin ciddiyetinden yoksun aymazlık içinde yok oluşumuzu izliyoruz. Adeta kendimize ihanet edercesine, kendimizi ekolojiden (ÇEVRE) arındırıyoruz.

Batı bizden biraz daha duyarlı. Bu konuda daha "EKO" davranabilmektedirler.

"Bulgaristan'ın Şumnu kentinde belediye ağaçlara çivi çakanlara 100 dolar para verilmesini öngören kararı kabul etti (31.03.1998-Y. basın)" Haberini okuyunca ülkemdeki orman yangınları aklıma geldi. "Onlarda Çivi çakanlara ceza, bizde orman yakanlara... Ne?" diye... İstanbul Boğazını Boğazlıyanlar aklıma geldi. O son derece duyarlı bildiğimiz TEMA Vakfı ve de Ekoşovalye O. Ekinci'nin KOÇ Vakfının Boğazdaki üniversite adına Boğazı boğazlamasına duyarsız kalışları aklıma geldi. Turizm Teşfik Yasası bütününde "Tarihi ve Doğal SİT alanlarının" Turizm merkezi ilan edilerek "KIYILARIMIZIN" yok edilişi aklıma geldi.

Ve en son Tansu Çiller'in; Kuşadası'ndaki çiftliğinin inşaat atıkları ve mutfak çöplerinin ormana dökülerek oluşturduğu "Çillerin Çöpleri"...

Benim "ASANSÖR ZEKALI" halkısım çevreye karşı ayrı ve farklı bir duyarlı. Tüm dokularına işlemişçesine herşeyi ile "EKO" işte her şeyi ile "EKO" takılan "KEKO"ma örnek:

"Kahramanmaraş'ta sütünün kesilmesi nedeniyle bebeğini emziremeyen F.A., annesinin önerisi ile boynuna ip bağlanıp bir koyun gibi maydanoz tarlasında otlatıldı. (16.07.1997-Yazılı basın)

Devlet korkutmacası içinde yaşamını sürdüren ve "Devlet bu aletle bizi dinleyecek" diye karısına spiral taktırmayan (19.07.1995 y.b) halkıma mı çevre bilinci verip çevre düşmanlarına karşı mücadele vereceğiz.

Bence bu işin cılkı çıktı galiba.

UNICEF'in halk ve çevre sağlığına ilişkin raporuna göre, dünyanın yarısı tuvalet olanağından yoksunmuş. Dalga mı geçiyor? Görmüyor mu? Dünyamız kocaman bir tuvalet. Haydi onu görmedin "Kuyruğu"da mı fark etmedin?

Şaka beyler şaka!

Doğal çevreye verilen zarar, kesinlikle en büyük suç saymalı ve biyolojik arınmaya son vermeliyiz. Birilerini, bizi ve çevremizi tüketip başka gezegene kaçmadan yakalamalıyız. Biz (Tü)ketmeliyiz onları...

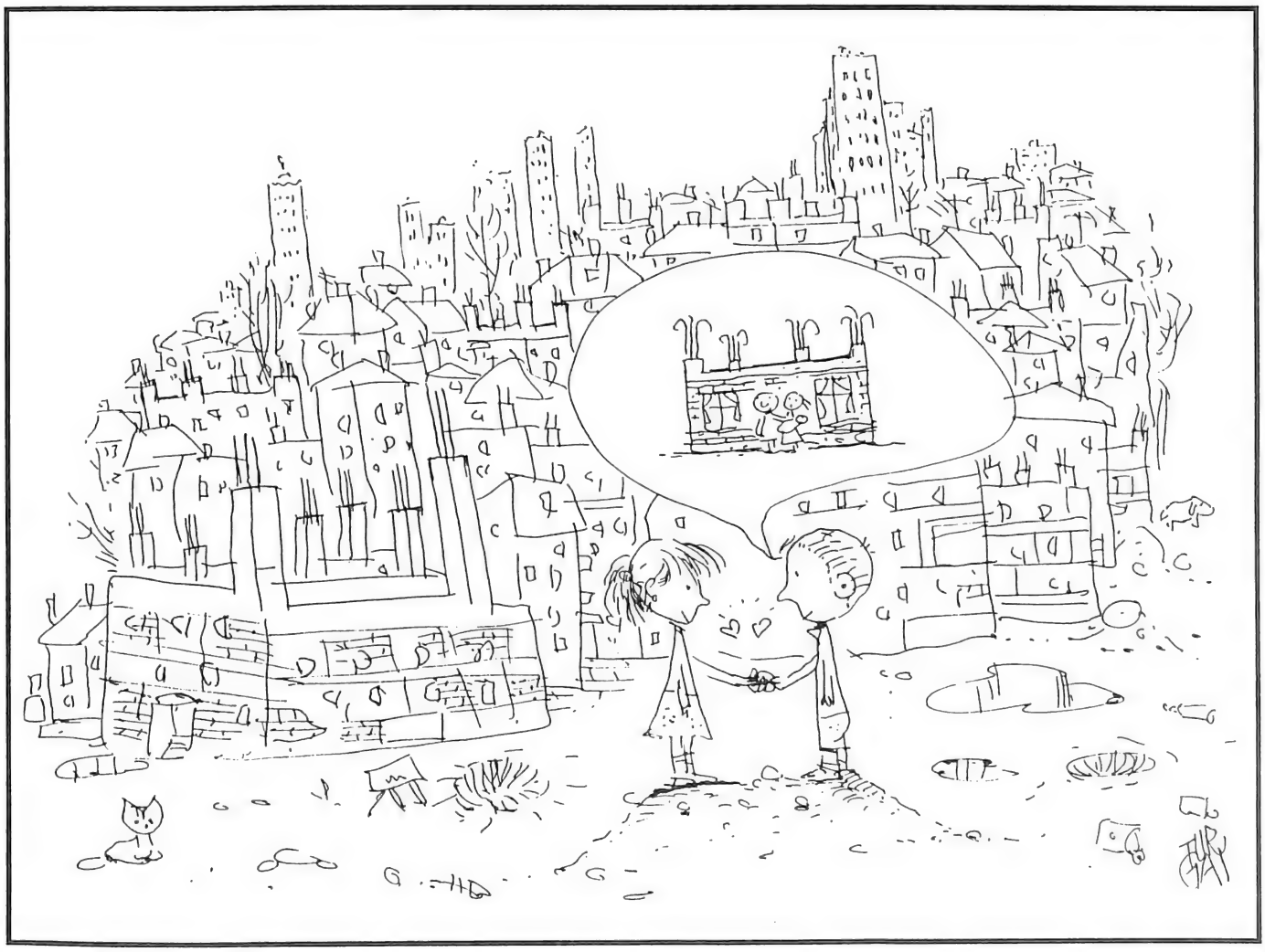

TURGAY KARADAĞ

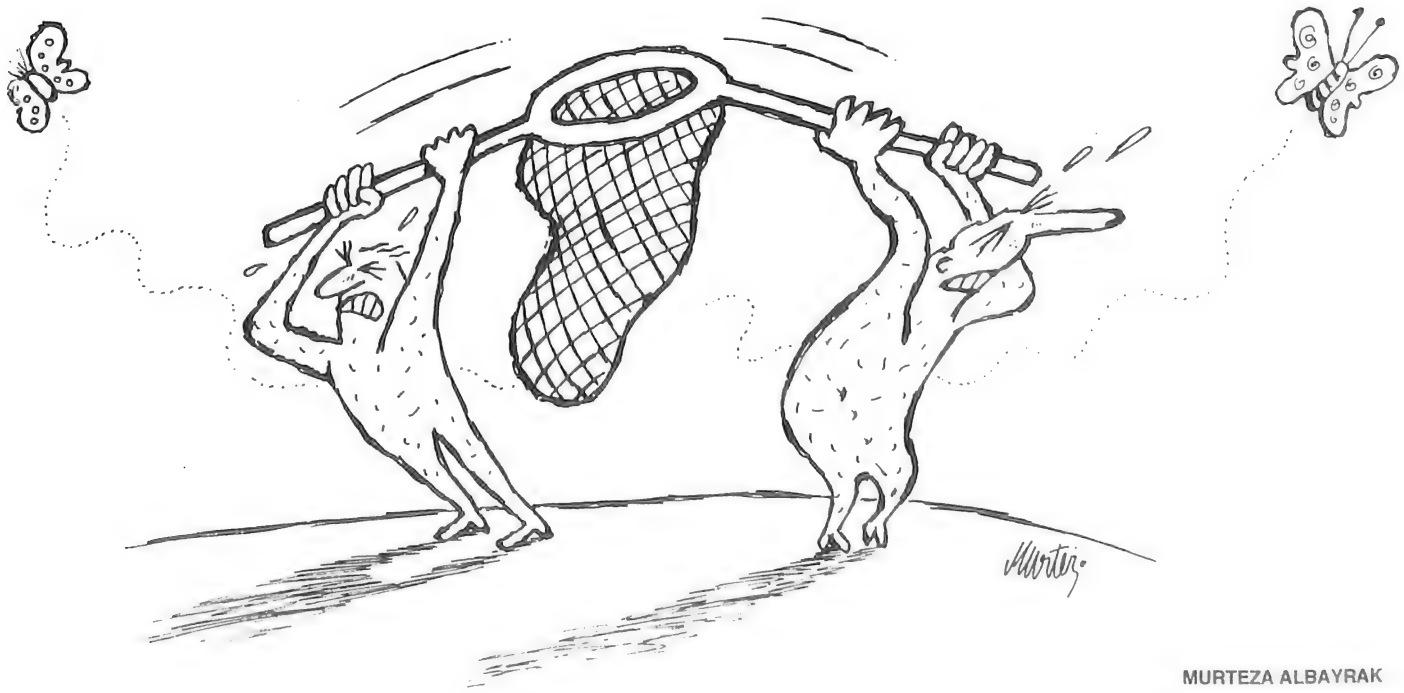

MURTEZA ALBAYRAK

ALTAN ÖZESKİCİ

KARİKATÜRİST ANEKTOTLARI

■

YENER ÇAKMAK

■

FERRUH DOĞAN'DAN BİR ANI: BİRLİKTE ORTASINI BULALIM

1953-54 yılları, bizim kuşak karikatürcüleri Yusuf Ziya Ortaç'ın AKBABA mizah dergisinde çalışıyoruz. O zamanın biz "genç" karikatürcüleri, çizgi anlayışından, anlatım biçimlerine değin çağdaş ve yeni olma çabaları içindeyiz. Konuları, belli yüzeysel kalıplardan çok, derinlemesine çiziyoruz. Yusuf Ziya Ortaç'a da Akbaba'da daha çok bizim anlayışımızın ağır basmasını, dergi kapaklarında dönüşümlü olarak bizlerin de karikatürlerinin basılmasını öneriyoruz. Bu önerileri "genç"lik diliyle, tartışmalar açarak, dünya karikatüründen örnekler göstererek yapıyoruz.

Yusuf Ziya Ortaç, birgün hepimizi topladı:

"Bakın çocuklar," dedi. "Akbaba'yı sizin istediğiniz biçimde, hep sizin karikatürlerinizle çıkarırsam bana yazık; çünkü okuyucu sizin Akbaba'nızı yadırgar ve almaz, batarım. Sizin karikatürleriniz de görülmez... Yok yalnız benim istediğim biçimde bir Akbaba çıkarırsam size yazık; karikatürleriniz yine basılmaz, halk da göremez. Gelin bunun ortasını bulalım; sizin anlayışınızla, benim anlayışımı birlikte götürelim."

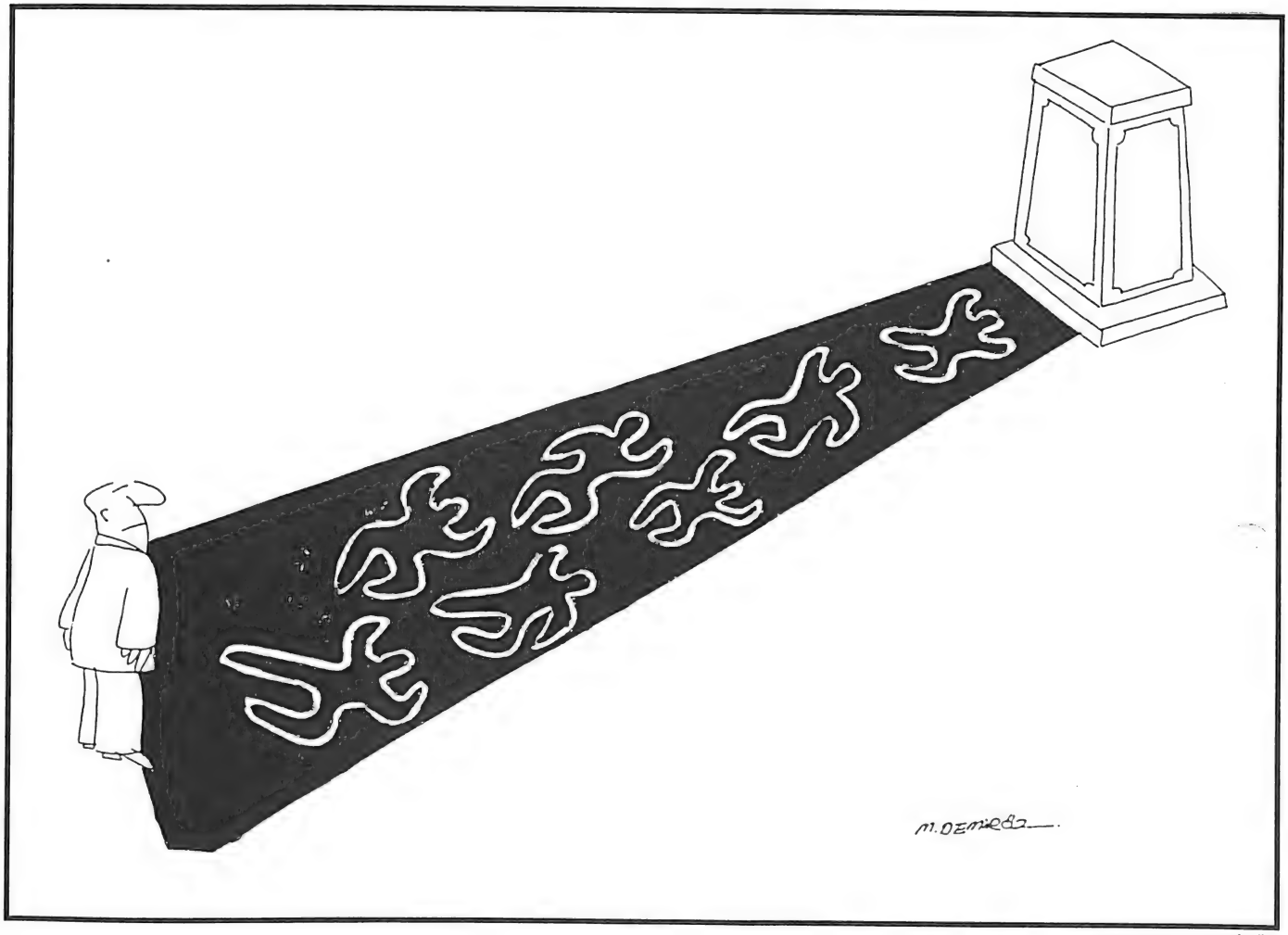

MUZAFFER DEMİRÖZ

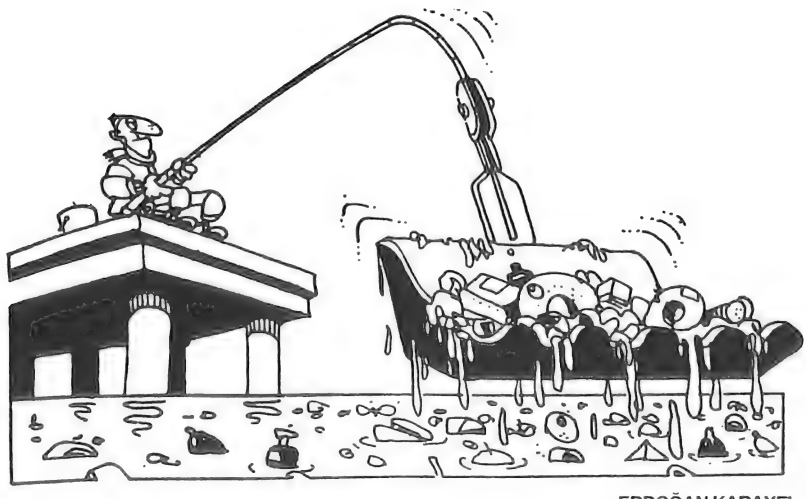

ERDOĞAN KARAYEL

FİRUZ KUTAL

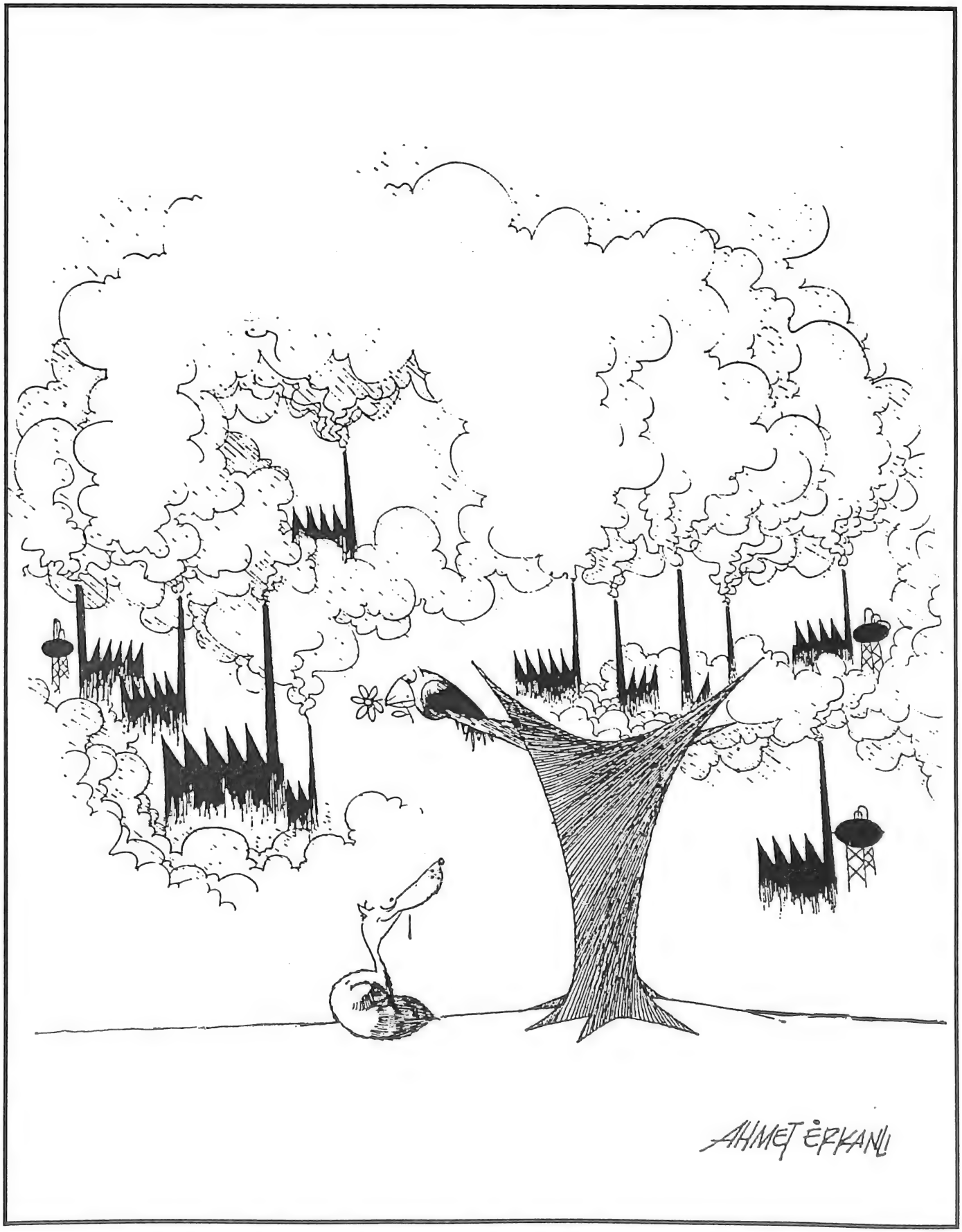

AHMET ERKANLI

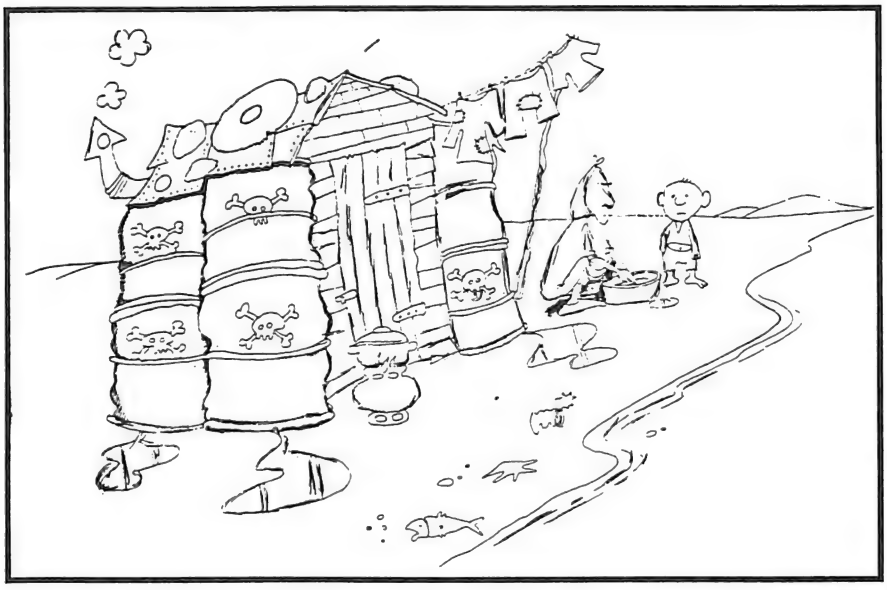

BİROL ÇÜN

ERDOĞAN DAĞLAR

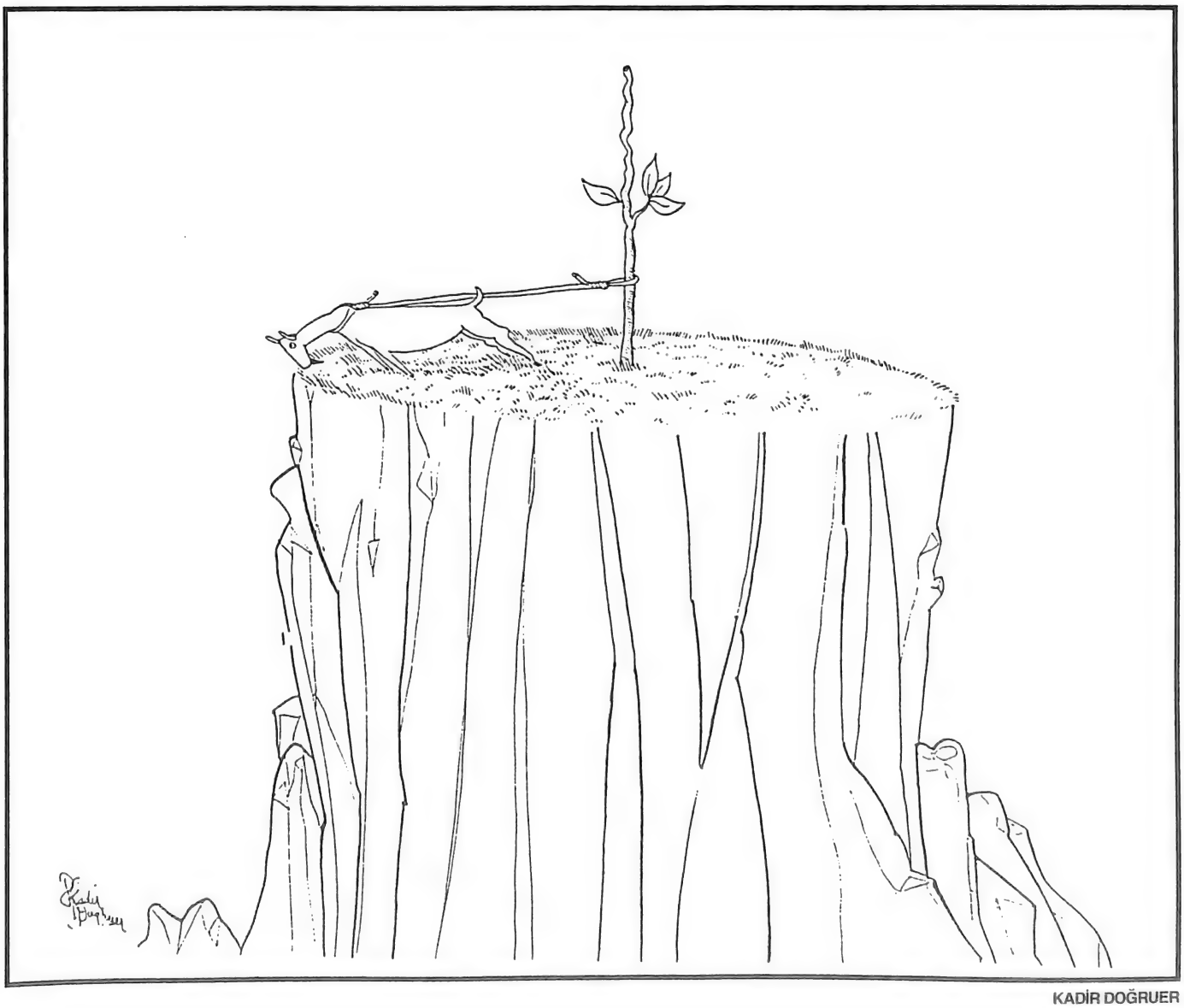

KADİR DOĞRUER

larda eleştiri konusunda anlamsız duyarlılık halidir. Türkiye'de bir anlamda Don Camillo tipi rafine, gelişkin mizahın yapılamayışını bu noktada aramak gerekmektedir.

Söz konusu tıkanıklık Türkiye'de kimi mizah adamlarının ilgisini çekmiştir. Burada konu bir derece sorunu olarak anlaşılmalıdır. Abartının mizahı ilkel bir hale düşürdüğü düşüncesiyle Refik Halit yıllar önce mizahın zarifane yapılması gereğinden bahsetmiştir. Muhtemelen Refik Halit bu eleştiriyi bir dönem Türk mizahındaki sınırlılığa görerek ifade etmiştir. Çünkü artık kendisinin neredeyse yazmaktan imtina ettiği dönemlerde bazı entelektüeller **Kirpi**'nin yeniden ortaya çıkışını, ya da ona benzer bir çıkışı bekler haldedirler. Ancak bu noktada farklı düşünceler de vardır. Yahya Kemal yıllar sonra yazdığı **Portreler** kitabında Refik Halit'in mizahının gelişkin olmadığını, gündelik olanın peşine takıldığını belirtmiştir. Son dönemde başka nedenlerin yanında bu nedenle de mizahın gelişkinliği konusunda sorunlar ortaya çıkmıştır. Türk mizahının temel meselelerinden biri eleştirinin abartlı bir tarzdan uzak tutulması şeklinde tezahür etmiştir. Rafine olması gereği hemen her konunun siyasallıktan uzaklaştırılması, en azından dar anlamda siyasetten uzaklaştırılmasıyla bağlantılıdır. Hemen her dönemde genellikle daha gelişkin bir mizah anlayışının ortaya çıkması düşünülmüştür.

Türkiye'de mizahın gelişmesini bu hususları gözönünde tutarak değerlendirmek gerekmektedir. Konunun anlaşılması bakımından karikatürde 1950 kuşağının bazı niteliklerini esas almak doğru nitelemelere varmanın yollarını açabilir. En gelişkin temsilcisini Ali Ulvi'de bulan 1950 kuşağı gelişkin bir karikatürün, evrensel bir dile sahip karikatürün muştucusudur. Hemen her mensubu kısa zamanda ya da zaman içinde iddiasından vazgeçmiş olsa ve 1950 kuşağının ifade ettiği düşünce 1980'li yıllarda pek fazla anlaşılmış olmasa da genç karikatüristlerin yazılarında yankısını bulmuştur. Ancak evrenselliğe önem veren böylesi bir eğilim esas cevvaliyetini iki nedenden ötürü 1960'lı yıllarda kaybetmiştir. Nedenlerden biri 1950'li yıllarda dar anlamda siyaset dışta tutulurken 1960'lı yıllarda siyasetin çok öncelikli bir hal almasıdır. Bu öncelikli halin dışında evrensel dil eğilimi 1960'lı yıllarda iyice kaybetmiştir. İki önemli saptama bu noktada açıklayıcılık işlevine sahiptir. Bunlardan biri **Abdülcanbaz**'ın özellikle 1960'lı yılların sonralarında dönemin siyasal tercihlerine yaslanarak iyice popüler olmasıdır. Dönemin yaygın beğeni kazanan karikatüristlerimizden birinin Bedri Koraman olması da bütünüyle tesadüf değildir. İkinci husus da hemen hiç kimsenin döneminde ödül makinesi haline gelmiş olan Nehar Tüblek hakkında yazmamasıdır.

Konu tersinden anlatılmaya çalışıldığı zaman da aynı yaklaşımın geçerlilik kazanacağı şeklinde bir düşünceye ulaşmak gerekecektir. Ali Ulvi'nin çizdikleri arasından neredeyse sadece "uçtu uçtu'nun hatırlanması ve Ali Ulvi ve Nehar Tüblek konusunda, karikatürist ve ydın olarak nerede durdukları üzerine hemen hiçbir şey yazılmamış, yazılamamış olması anlatılmak istenenin olanca açıklığıyla aktarılabildiği anlamına gelmektedir. Özetle söylemek gerekirse 1950 kuşağının çok temel bir olumlu mirası bulunmaktadır. Olumlu miras insani, dolayısıyla gündelik konuların soyut bir tarzda anlatılma potansiyeli taşımasıdır. Bu anlamda **Mad** dergisindeki kimi mizah örnekleri 1950 kuşağının dinamiklerini gösterme bakımından bir karşılaştırma nesnesi olarak anlaşılabilir. Evrensel dil nedeniyle 1950 kuşağının dümdüz mesaj verme ötesinde rafine, gelişin mizah üretme olanakları bulunmaktadır. Ancak bunun yanında bir de handikapı vardır. Bu handikap da mahalli olandan, yerli olandan, somut olandan bir kaçış olarak tezahür etmiştir. Evrensel bir dille söylemek gündelik olanın aktarımını önemli ölçüde sınırlamaktadır. Zaten yukarıda da belirtildiği gibi 1960'lı yıllarda siyaset ilgisi yazısız karikatür konusundaki ısrarı büyük ölçüde ortadan kaldırmışa benzemektedir. Böyle bir süreç olmasaydı bile, dolaylı anlatım yerel konuların gündeme gelmesini açık bir şekilde engellerdi. Son dönem Türk sineması örnekleri aykırı bir eğilimin, egzotik görüntülerin sergilenmesinin bir vesilesi olmuştur. Yurtdışında genelikle Türkiye'nin egzotik görüntülerini ekrana getiren filmleri ödüllendirilmiştir. Buna mukabil özellikle 1950'li yıllardaki karikatürlerin insani durumları anlattığını ve bu anlatımın zarifane olduğunu teslim etmek gerekecektir. Bu anlamda 1950 kuşağının karikatürünü ve uluslararası ödüllerini ciddiyetle değerlendirmek denenmelidir. Son zamanlarda mizah ve karikatür de aykırı olanın anlatımına yönelmiş Türk sinemasının girdiği doğrultuda seyretmektedir.

Aslında karikatürün ve genelde mizahın bir daha çıkmamak üzere güncelin iyice içine girmesi **Gırgır** dolayısıyladır. **Gırgır** güncellikle beraber dar anlamda siyaseti 1960'lı yılların da ötesinde mizaha sokmuştur. **Leman**'ın şimdiki halini çözümlemek için de bu noktadan kalkmak gerekmektedir. Siyasetin güncelleşmesiyle beraber kısa mizah, anında mizah, vurucu mizah gündeme gelmiştir. Anında mizah zorunluluğu siyasetin daha dolaysız olarak gündeme girmesini hızlandırmıştır. Türkiye'nin yaşadığı ara dönemler nedeniyle ilk önce zorunlu olarak siyasetin mizahla bağlantısı, en azından doğrudan bağlantısı kesilmiştir. Daha sonraki dönemde de anında mizah endişesi küfürün ve müstehçenliğin artmasını beraberinde getirmiştir. Mizahın televizyona sıçraması ile anında mizah gereksinimi aleni olarak "deniz bitti" denmesinin vasatını yaratmıştır. Tüm bu birikim de zaman içinde gittikçe bastıran yazılı mizah ihtiyacının gerekçelerini oluşturmuştur.

HAKAN BOYAV

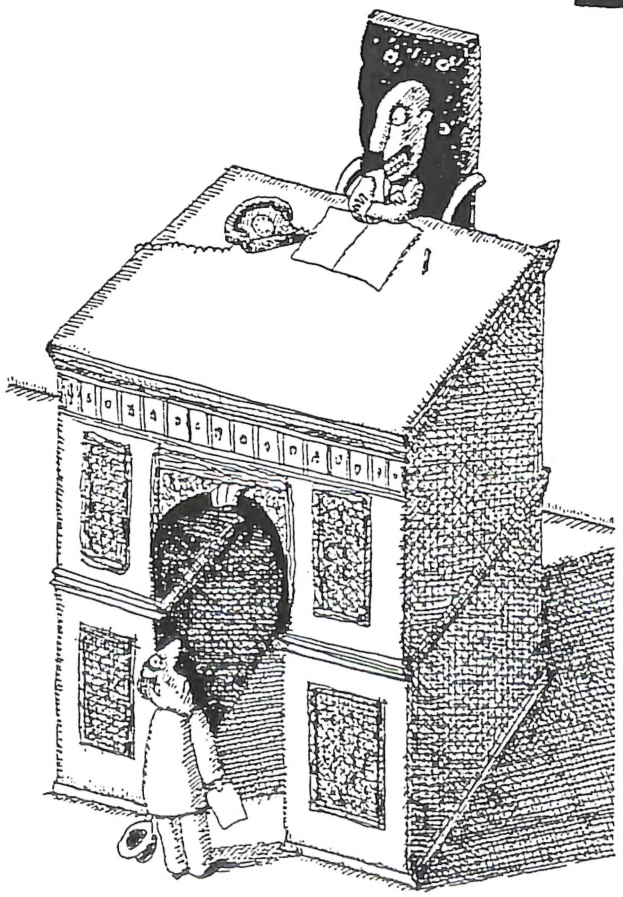

MARIUS STAWARSKI / POLONYA / KARİKATÜR İÇİN

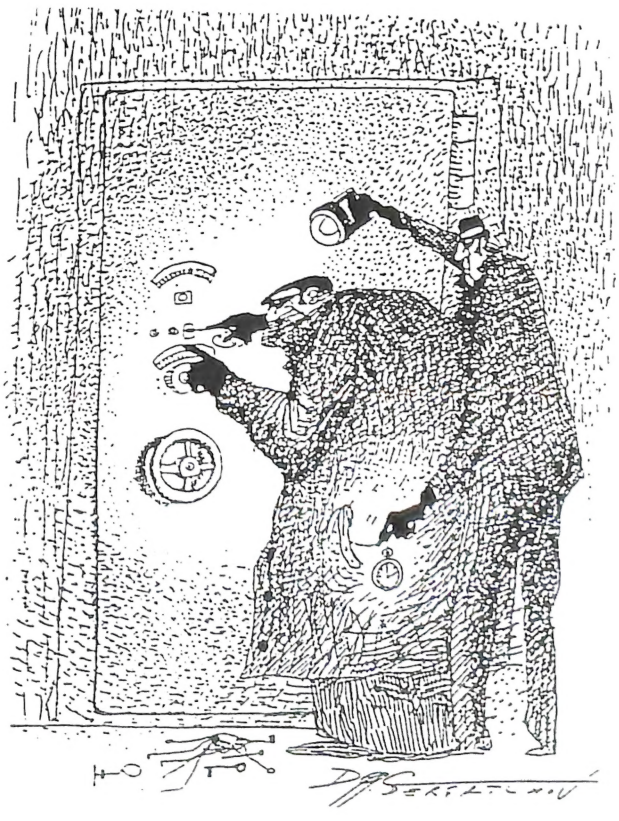

OLEG DERGADCHOV / UKRAYNA / KARİKATÜR İÇİN

ASAF KOÇAK KARİKATÜR YARIŞMASI

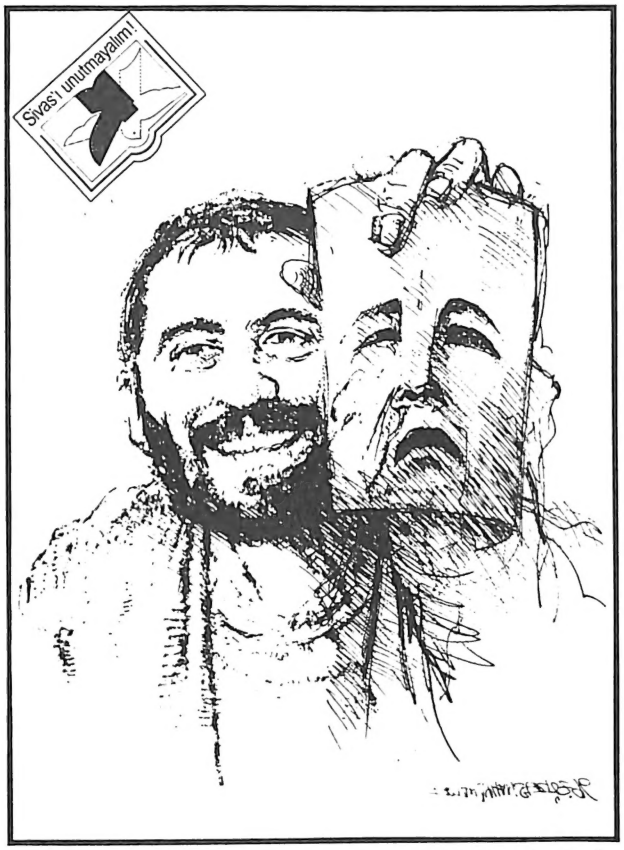

ERTAN AYHAN SERTÖZ

KONU: 2 Temmuz 1993 Sıvas Katliamı, ülkemiz tarihinde kara bir leke olarak yer almıştır. Bu olayda yitirdiğimiz dostumuz Asaf Koçak adına düzenlediğimiz yarışmanın dördüncüsünü gerçekleştireceğiz. Ülkemizde ve dünyada yaşanan siyasal ve sosyal konuları yansıtan özgün çalışmaları bekliyor; Asaf Koçak'la birlikte Sıvas'ta yitirdiğimiz tüm dostlarımızı saygı ve sevgiyle bir kez daha anıyoruz.

JÜRİ ÜYELERİ: Necati Abacı - Orhan Büyükdoğan - Kadir Doğruer - Hatay Dumlupınar - Veysel Donbaz - Mengü Ertel - İsmail Gülgeç - Turgay Karadağ - Nuri Koçak - İlhan Selçuk - Metin Peker - Tonguç Yaşar.

KATILMA KOŞULLARI: Yarışma tüm amatör ve profesyonel karikatürcülere açıktır. - Çizim tekniği siyah-beyazdır. - Yarışmaya en fazla 3 karikatürle katılınabilir. - Yarışma karikatürleri daha önce ödül almamış olmalıdır. Yayımlanmış olması katılımı engellemez. - Yarışma karikatürleri sergilendikten sonra Karikatür Müzesi'nin arşivine bırakılacaktır.

ÖDÜLLER: 1 Büyük Ödül ile 5 Başarı Ölüdü, Karikatür Dergisi plaketi ve bir yıllık dergi aboneliğidir.

YARIŞMA TAKVİMİ: Son katılım: 22 Haziran 1998 / Sonuç Açıklama: 26 Haziran 1998 / Sergileme ve Ödül Töreni : 2 Temmuz 1998

ADRES: Konur Sokak 31/10 Kızılay-Ankara • Tel/Faks: 417 37 28

ÇEVREMDEKİLER — GÜNGÖR KABAKÇIOĞLU

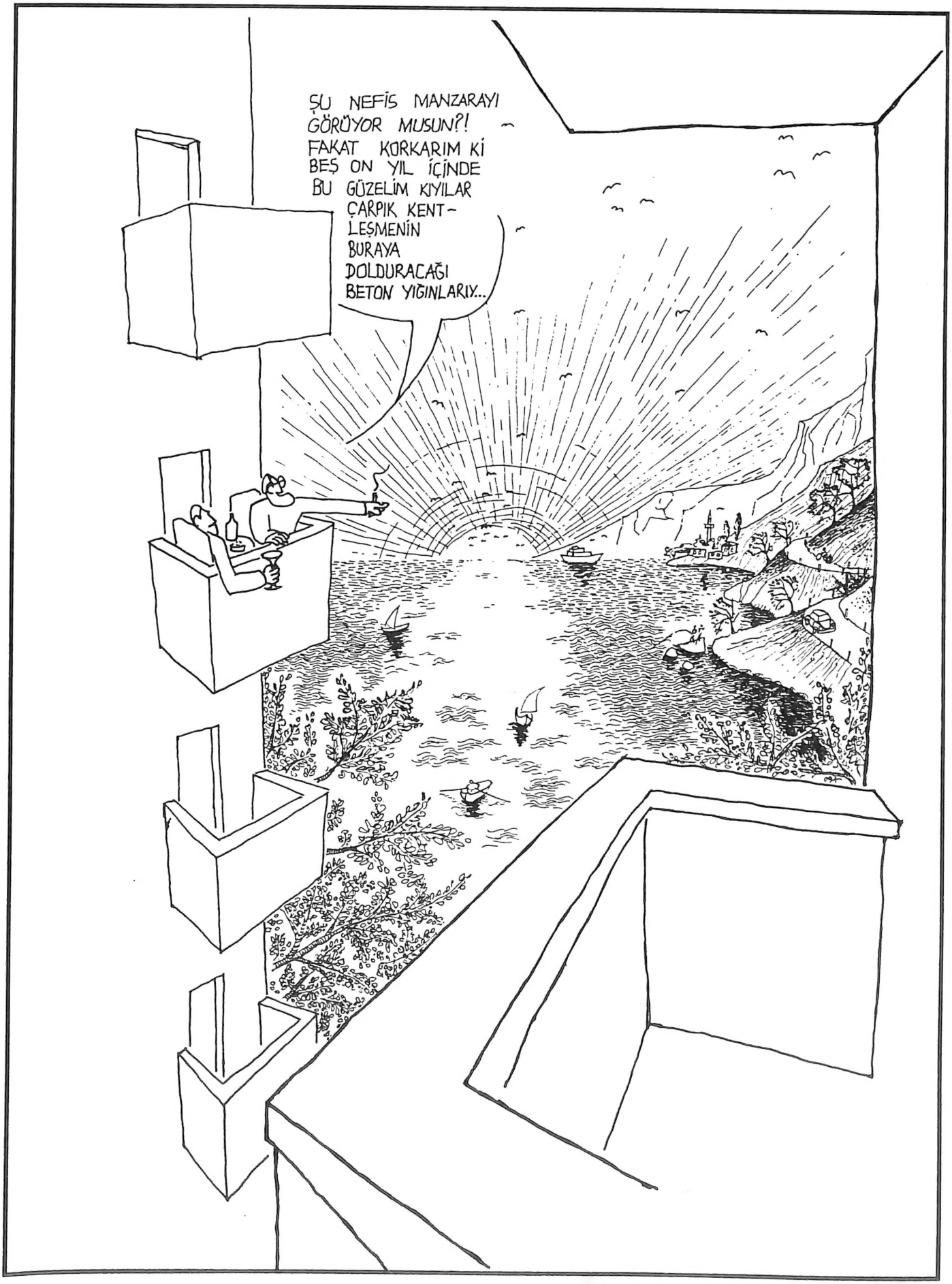
ŞU NEFİS MANZARAYI GÖRÜYOR MUSUN?! FAKAT KORKARIM Kİ BEŞ ON YIL İÇİNDE BU GÜZELİM KIYILAR ÇARPIK KENT-LEŞMENİN BURAYA DOLDURACAĞI BETON YIĞINLARIY...

AKIN ÖNDER

HÜSEYİN ÇAKMAK